

VAATIVAN JA ERIKOISPERINNÄN PERINTÄ- KEINOT

Ulosottomiehen keinot puuttua perinnän välttelyyn

Teija Heikkinen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2011

Liiketalous
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) HEIKKINEN, Teija	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 09.05.2011
	Sivumäärä 51	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi VAATIVAN JA ERIKOISPERINNÄN PERINTÄKEINOT Ulosottomiehen keinot puuttua perinnän välttelyyn		
Koulutusohjelma Liiketalous		
Työn ohjaaja(t) VANHANEN, Pekka		
Toimeksiantaja(t) Keski-Suomen ulosottovirasto		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Ulosotto on julkisen vallan käyttöä, ja sillä toteutetaan viranomaisten avulla velallisen laiminlyömiä suoritusvelvollisuutta. Laissa edellytetään, että ulosottomies hoitaa perinnän tehokkaasti eli tavalla, jolla hän saa aikaiseksi mahdollisimman nopeasti parhaan mahdollisen perintätuloksen. Usein perinnän ongelmana on se, että velallinen on kykenemätön suoriutumaan velvoitteistaan, toisin sanoen velallinen on varaton. Velallisen varattomuus ei kuitenkaan aina ole todellista. Velallinen saattaa vain näyttää varattomalta, sillä omaisuus on näennäisesti siirretty pois hänen hallinnastaan.</p> <p>Ulosottomies toimii puolueettomana lainkäyttöviranomaisena. Ulosottokaaren joustavat menettelytavat mahdollistavat nopean sekä tehokkaan toiminnan antamalla samalla ulosottomiehelle varsin laajat sekä avoimet valtuudet asioiden hoitamiseen. Näitä valtuuksia on käytettävä vastuullisesti ottamalla huomioon kaikkien asianosaisten oikeusturva.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä arvioitiin ulosottokaaren ulosottomiehille mahdollistamia menetelmiä ja niiden toimivuutta käytännön työelämässä. Työssä kuvattiin näiden perintäkeinojen käyttöä esimerkkitapauksien avulla sekä arvioitiin niiden toimivuutta ja oikeudenmukaisuutta hovioikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteella.</p> <p>Ulosmittauksen pitävyys oikeuskäytännössä on usein todistelun varassa. Näyttöä väitteidensä tueksi saattaa olla vaikea saada varsinkin silloin, kun yritetään määritellä osapuolten todellista tahtoa ja tarkoitusta. Ulosottomiehillä onkin käytössään varsin monipuoliset keinot ja laajat valtuudet saada tietoja niin velallisista, kuin tarpeen vaatiessa sivullisistakin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Erikoisperintä, vaativa perintä, ulosmittaus, ulosotto, fiktiivinen palkka, valeoikeustoimi, keinotekoinen järjestely		
Muut tiedot Liitteenä erikoisperinnän aluejako		

Author(s) HEIKKINEN, Teija	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 09.05.2011
	Pages 51	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title WAYS TO COLLECT DEBT BY COMPLEX AND SPECIAL COLLECTION.		
Degree Programme Business Administration		
Tutor(s) VANHANEN, Pekka		
Assigned by		
<p>Abstract Abstract</p> <p>Execution is a recovery of a debt through enforcement. It is required by the law that the execution officer will handle the collection effectively so that he can get the best results as quickly as possible. The debtor is often unable to fulfill the payment obligation, in other words he/she is indigent. This lack of means is not always real. The debtor can only appear to be indigent, because he/she can, apparently, no more control the possessions..</p> <p>The execution officer operates objectively using the appropriate jurisdiction. The flexible procedures provided by the law allow fast and effective operations for the execution officer through the extensive and open-ended authorization to deal with the issues. These authorizations are to be used responsibly by taking care of the legal protection of any parties.</p> <p>This bachelor's thesis tries to assess the functionality of the procedures provided by the law. This thesis presents some ways to use the collection procedures in working life and evaluates their functionality and justness as based on the judgments of the Court of Appeals and the Supreme Court. The tenability of the execution in court often lies on the presentation of the facts. Evidence can be sometimes hard to find, especially when we are trying to define the true desire and meaning of litigants. The execution officers use very versatile ways to get information about the debtor and the other litigants.</p>		
Keywords special collection, complex collection, execution, fictional wage, false legal act, artificial arrangement		
Miscellaneous The regional distribution of special collections in the appendix		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
1.1	Aluksi	4
1.2	Tutkimusmenetelmä	5
1.3	Tutkimusongelma	6
2	KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1	Rooteli	6
2.2	Vaativaperintä	7
2.3	Erikoisperintä	8
2.4	Hallinta ja omistusoikeus	9
2.5	Fiktiivinen palkka	11
2.6	Liialliset luontaisedut	11
2.7	Valeoikeustoimi	12
2.8	Keinotekoinen järjestely	12
2.9	Takaisinsaanti	13
3	VELALLISHALLINTA / OMISTUSOIKEUSOLETTAMA	14
3.1	Ulosottokaaren 4 Luvun 10§:n soveltaminen käytännössä	14
3.2	Esimerkkitapaus ulosmittauksesta omistusoikeusolettaman perusteella .	16
3.3	Korkeimman oikeuden ja hovioikeuksien kannanottoja ulosmittauksiin omistusoikeusolettaman perusteella	16
4	FIKTIIVISEN PALKAN MÄÄRÄÄMINEN	18

	2
4.1 Perusteet fiktiivisen palkan määrittämiselle	18
4.2 Esimerkkitapaus fiktiivisen palkan määrittämisestä ja sen noudattamatta jättämisestä	21
4.3 Fiktiivinen palkka ja periminen maksukiellonsaajalta oikeuskäytännössä	23
5 LIALLISTEN LUONTOISETUJEN SIVUUTTAMINEN	25
5.1 Perusteet luontoisetujen sivuuttamiselle	25
5.2 Liialliset luontoisedut käytännössä	26
5.3 Korkeimman oikeuden kannanotto luontoisetuja koskien	26
6 VALEOIKEUSTOIMI JA SAMAISTAMINEN VELALLISEEN	27
6.1 Valeoikeustoimen tunnistaminen ja sen toteen näyttäminen	27
6.2 Esimerkkitapaus oikeustoimen valeluontoisuudesta	29
6.3 Korkeimman oikeuden kannanottoja oikeustoimen valeluontoisuuden toteennäyttämiseen	31
7 KEINOTEKOISEN JÄRJESTELYN SIVUUTTAMINEN	32
7.1 Keinotekoisen järjestelyn tunnistaminen ja sen toteen näyttäminen	32
7.2 Esimerkkitapaus keinotekoisen järjestelyn sivuuttamisesta	37
7.3 Korkeimman oikeuden kannanottoja keinotekoisen järjestelyn sivuuttamisesta	41
8 LOPUKSI	44
8.1 Pohdinta	44
8.2 Tutkimuksen toteutus	46
LÄHTEET	47

	3
LIITTEET	51
LIITE 1. Erikoisperinnän aluejako	51
 KUVIOT	
KUVIO 1 Keinotekoisen järjestelyn sivuuttamisen vaiheet (Töyrylä 2010).	37

1 JOHDANTO

1.1 Aluksi

Ulosottomiehinä toimivat kihlakunnanvoudit, Ahvenanmaan maakunnanvoudi sekä heidän alaisenaan kihlakunnanulosottomiehet. Ulosotto on julkisen vallan käyttöä, jossa ulosottomies toimii puolueettomana lainkäyttöviranomaisena. Ulosotossa toteutetaan viranomaisten avulla velallisen laiminlyömiä suoritusvelvollisuutta. Tavanomaisin laiminlyöty suoritusvelvollisuus on rahamääräinen, jolloin on kyse velkavastuun toteuttamisesta. Laissa edellytetään, että ulosottomies hoitaa perinnän tehokkaasti, eli tavalla, jolla hän saa aikaiseksi mahdollisimman nopeasti parhaan mahdollisen perintätuloksen. (Koulu & Lindfors 2009, 3.)

Usein perinnän ongelmana on se, että velallinen on kykenemätön suoriutumaan velvoitteistaan, toisin sanoen velallinen on varaton. Velallisen varattomuus ei kuitenkaan aina ole todellista. Velallinen saattaa vain näyttää varattomalta, sillä omaisuus on näennäisesti siirretty pois hänen hallinnastaan. Ulosottomiehen olisikin tärkeä pystyä tunnistamaan nämä näennäisesti varattomat velalliset sekä saada heidät vastaamaan velvoitteistaan. Ulosottokaaren joustavat menettelytavat mahdollistavat nopean sekä tehokkaan toiminnan antamalla samalla ulosottomiehelle varsin laajat sekä avoimet valtuudet asioiden hoitamiseen. Näitä valtuuksia on käytettävä vastuullisesti ottamalla huomioon kaikkien asianosaisten oikeusturva. Vaativamman perinnän toteuttaminen vaikuttaa ulosoton luotettavuuteen ja yleiseen kuvaan kansalaisten silmissä. (Lilja 2007, 2.)

Tässä opinnäytetyössä arvioidaan ulosottokaaren ulosottomiehille mahdollistamia menetelmiä sekä niiden toimivuutta käytännön työelämässä. Työn teoriaosuudessa selvitetään tähän vaativampaan perintätyöhön liittyviä keinoja ja selkeytetään keskeisiä käsitteitä. Opinnäytetyön empiirisessä osuudessa kuvataan näiden perintäkeinojen käyttöä käytännön työelämässä esimerkitapauksien avulla, sekä arvioidaan niiden toimivuutta ja oikeudenmukaisuutta hovioikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteella.

Aiheen valinnan takana on henkilökohtainen kiinnostus kihlakunnanulosottomiehen työtä ja erityisesti haastavampaa perintää kohtaan. Pääsin tutustumaan kihlakunnanulosottomiehen työtehtäviin suorittaessani työharjoittelua Keski-Suomen ulosottovirastossa, ja nykyään työskentelen tässä virastossa toimistosihteerinä. Lähtökohteisesti tämän opinnäytetyön tarkoitus on kehittää omaa ammattitaitoani. Toisaalta opinnäytetyön tarkoitus on selkeyttää ja kuvata vaativan perinnän menettelyä myös uusille kihlakunnanulosottomiehille, sillä jokaisen kihlakunnanulosottomiehen perusosaamiseen kuuluu myös vaativanperinnän asioiden hoitamisen hallitseminen.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö kuuluu lainopillisen tutkimuksen alaan. Lainopillinen tutkimus tutkii voimassa olevaa oikeutta ja siinä on keskeistä ilmaista se, miten säännöksiä tulisi tulkita (Lindfors 2008, 67–75).

Tämä tutkimus toteutetaan kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen, sillä ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys ja aiheesta on teorian tietoa saatavilla varsin vähän. Koska tämän opinnäytetyön tavoite on haastavien perintäkeinojen kuvaaminen ja ymmärtäminen, on laadullinen tutkimus tähän oikea vaihtoehto. Tutkimusongelmaa lähestytään tarkastelemalla lainsäädäntöä, alan kirjallisuutta sekä käytännön ulosottotoimia. Näihin käytännön toimiin perehdytään perintäryhmien pöytäkirjojen, ulosmittauspöytäkirjojen sekä ulosottomiesten haastattelujen avulla.

Työssä käsiteltäviä perinnässä käytettäviä prosesseja tarkastellaan ulosottomiehen näkökulmasta. Työssä pyritään hahmottamaan yleiskuva ulosottomiehen ulosmittausta tehdessä soveltamista tulkinnoista ja hänen käyttämistään perusteluista. Työssä pyritään kuvaamaan lainsäädännön ja käytännön vuorovaikutusta sekä tuomioistuimen kantaa käytännön ratkaisuihin.

1.3 Tutkimusongelma

Tämän työn tutkimusongelmana on, millä vaativan ja erikoisperinnän keinoin ulosottomies pystyy tehostamaan ulosottoperintää tapauksissa, joissa sitä pyritään välttämään.

Tutkimuskysymykset ovat:

- Minkälaisin perinnän keinoin ulosottokaari mahdollistaa ulosottomiehelle perinnän välttelyyn puuttumisen?
- Miten varmistaa ulosottomiehen perintätoimen kestävyys tarkasteltaessa sitä ulosottokaaren nojalla?
- Mitä asioita näissä toimenpiteissä on huomioitava?
- Minkälaista tietoa ja näyttöä ulosottomies tarvitsee, jotta ulosmittaus katsotaan myös tuomioistuimessa päteväksi ja oikeudenmukaiseksi toimenpiteeksi?

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Rooteli

Ulosoton keskittymisperiaatteen mukaan velallisen kaikki asiat keskitetään yhdelle ja samalle, vastaavalle ulosottomiehelle. Velallisen kohdalla toimivaltainen ulosottopiiri määräytyy pääsääntöisesti velallisen kotipaikan mukaan.

Piirin sisällä vastaavan ulosottomiehen määräytyminen perustuu yleensä velallisen sukunimen mukaiseen aakkoselliseen jakoon. Yhden ulosottomiehen vastuualueita kutsutaan rooteliksi. (Koulu & Lindfors 2009, 78–80.)

2.2 Vaativaperintä

Tarkkoja rajoja siitä, mikä on vaativaa ja mikä erikoisperintää ei voida tehdä. Vaativassa perinnässä kyseessä ovat toimeksiannot, joita ei pystytä hoitamaan tavanomaisin vähimmäiskeinoin. Kihlakunnanulosottomies hoitaa vaativan perinnän normaalisissa rooteliperinnässä, mutta se vaatii tavanomaista pidemmälle vietyjä jatkoselvityksiä sekä enemmän aikaa selvitystyöhön. Katajiston (2010, 3.) mukaan vaativan perinnän kriteereitä ovat:

- *Velan suuri määrä. Seulontarajana on pidetty 20.000 €:a, mutta euromäärä ei ole tärkein kriteeri.*
- *Vähäiset kertymät velan lyhennykseen*
- *Velallisen ulosottohistoria, esim. aikaisemmat konkurssit, konkurssin jälkeen toiminta jatkuu uudella yhtiöllä, talousrikostuomiot.*
- *Velallisen elintaso on epäsuhteessa varallisuuteen.*
- *Velallisen lähipiirin omaisuus, varsinkin jos se on aiemmin kuulunut velallisle.*
- *Velallisen määräysvalta useassa yrityksessä*
- *Alimitoitetulla palkalla tai luontaiseduilla keinottelu*
- *Toistuvaistulon ulosmittauksen maksukiellon laiminlyönti.*

Keski-Suomen ulosottovirastossa kihlakunnanulosottomiehillä on vaativassa perinnässä tukenaan viraston sisäinen perintäryhmä, joka kokoontuu neljä kertaa vuodessa. Perintäryhmä koostuu muutamasta kihlakunnanulosottomiehestä, heidän vastuuvoudistaan, erikoisperinnän kihlakunnanulosottomiehestä, tarkastajasta sekä perinnäntuen toimistosihteeristä. Ryhmä toimii sillä periaatteella, että jokainen rooteliperintää hoitava kihlakunnan ulosottomies tuo omasta rootelistaan vaativan perinnän kriteerit täyttäviä tapauksia tarpeen mukaan käsiteltäväksi perintäryhmän kokouksessa. Tapaus esitellään ja sen jälkeen yhdessä mietitään, minkälaisia selvitystöitä tapauksen suhteen tulisi tehdä ja mihin toimenpiteisiin ryhtyä. Perintäryhmän tarkoituksena on tarjota kihlakunnanulosottomiehille tukea ja neuvoja perintätyöhön. Järjestelyllä parannetaan myös heidän ammattitaitoaan, sillä ryhmän jäsenet saavat vertaistukea, uusia ideoita ja lainopillisia neuvoja toisiltaan.

2.3 Erikoisperintä

Vaativassa perinnässä ja erikoisperinnässä hoidettavilla ulosottoasioilla ei välttämättä ole vaativuudessa eroa, vaan erikoisperinnän asioille on ominaista se, että siinä näytön hankinta vie tavanomaista enemmän aikaa. Näiden asioiden täytäntöönpanomenettelystä on odotettavissa varsin työläs prosessi. Erikoisperintä on siis ulosoton ongelmavelallisiin kohdistuvaa perintää. Erikoisperintäyksikkö myös avustaa muita vaativissa perintäasioissa suorittamalla yksittäisiä tehtäviä sekä antamalla asiantuntija-apua. (Erikoisperinnän kehittämistyöryhmä 2006, 4–8.)

Erikoisperinnän tavoitteena on vahvistaa ulosoton uskottavuutta sekä parantaa velallisten ja hakijoiden tasa-arvoista kohtelua. Tavoitteena on, että jokaisen velkojan oikeudenkäynnin tulos ja omaisuudensuoja kyetään riittävän tehokkaasti toteuttamaan.

Erikoisperinnälle on tyypillistä jokin seuraavista tunnusmerkeistä:

- *velallisella on taloudellisessa määräysvallassaan useita yrityksiä,*
- *useita velallisen tai hänen määräysvallassaan olevia yrityksiä on aikaisemmin asetettu konkurssiin,*
- *asiaan liittyy usean velallisen omistama yhtiö tai yhtiöitä,*
- *velallisen asema perustuu keinotekoiseen ja todellisuutta vastaamattomaan järjestelyyn,*
- *velallisella on talousrikollista taustaa tai velallista epäillään talousrikoksesta tai*
- *kyseessä on useita ulosottopiirejä koskeva asiakokonaisuus.*

(Linna 2001, 207–208.)

Erikoisperinnässä lainkäyttö ja perinnän menettely on tavanomaista perintää tulkinnallisempaa. Siellä velallisen asiat keskitetään ammattitaitoiselle erikoisperintäyksikölle, joka toimii yhteistyössä muiden viranomastahojen, kuten tullin, poliisin sekä verottajan kanssa. Erikoisperintää hoitaa erillinen erikoisperinnän kihlakunnanulosottomies, joka keskittyy vain erikoisperintään ilman, että hänellä olisi omaa rootelia hoidettavanaan. Päätöksen erikoisperintään ottamisesta tekee vouti. Velalliselle erikoisperintään joutuminen merkitsee joutumista intensiivisen ulosoton kohteeksi. Silloin kun velallinen siirretään pois normaalirootelistä, ulottuu erikoisperinnän vastuu myös omaisuuden hoitoon ja realisointiin. (Koulu & Lindfors 2009, 130.)

Erikoisperinnästä on myös muodostunut ulosoton viranomaisyhteistyöelin. Ulosotto osallistuu talousrikollisuuden ja harmaan talouden estämiseen tähtäävään toimintaan. Tämä vaatii ulosotolta osaavaa henkilökuntaa ja erikoisperintäyksikkö toimii tässä ulosoton asiantuntijana ja osallistuu täten rikoshyödyn palauttamiseksi ja ulosmittauskelpoisen omaisuuden löytämiseksi tähtäävän yhteistyöryhmän toimintaan. Erikoisperinnän osaltaan varmistama maksuvelvoitteiden tehokas täytäntöönpano on olennainen osa talousrikostorjuntaohjelmaa. (Erikoisperinnän kehittämissyöryhmä 2006, 17.)

Erikoisperinnän organisaatio tulee vielä tämän vuoden aikana muuttumaan merkittävästi. Erikoisperintä tullaan järjestämään siten, että se muodostaa ulosoton sisällä toimivan, koko maan kattavan, taloudellisesti ja toiminnallisesti itsenäisen organisaation. Tässä organisaatiossa Suomen 22 ulosottovirastosta muodostetaan kuusi erikoisperintäaluetta ja kunkin alueen erikoisperintä tarjoaa palvelujaan oman alueensa jokaiselle ulosottovirastolle (Liite 1). Tähän asti valtakunnassa on ollut kaksi erikoisperintäyksikköä sekä 10 ulosottovirastoa, joissa on ollut erikoisperintää. Erikoisperintää on siis toteutettu eri ulosottopiireissä eri tavoin, ja tämän uudistuksen tarkoituksena on laajentaa erikoisperintä koko maan kattavaksi, toimintatavoiltaan ja rakenteiltaan yhdenmukaiseksi organisaatioksi. (Valtakunnanvoudinviraston päätös 2011.)

2.4 Hallinta ja omistusoikeus

Ulosmittauksen kohteena voi lähtökohtaisesti olla kaikenlainen velallisen omistama omaisuus. Ulosmittauksen kohteeksi käyvän omaisuuden piiriä rajaavat kuitenkin omistussuhteet, sillä sivulliselle kuuluvan omaisuuden ulosmittaus on kielletty. Omistusoikeus nauttii perustuslain suojaa, jonka mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Nimiperiaate määrittää ensisijaisesti omistusoikeuden, eli omaisuus kuuluu sille kenen nimiin se on viimeksi laillisella saannolla tullut. Todistustaakka on sillä, joka nimiperiaatteesta poiketen omistussuhteesta toista väittää. Irtaimen omaisuuden kohdalla todelliset omistussuhteet voivat kuitenkin olla vaikeasti todennettavissa. (Kartio 2001, 188.)

Irtaimen omaisuuden kohdalla omistusoikeusolettama tarkoittaa sitä, että esineen fyysinen hallinta luo oletuksen sen omistuksesta. Voidaan siis lähteä siitä oletuksesta, että velallisen hallussa oleva irtain omaisuus kuuluu velalliselle. Omaisuuden hallintaan rinnastetaan myös se, että velallinen on merkitty julkiseen rekisteriin, esim. ajoneuvorekisteriin, esineen omistajaksi. Myös lainhuuto omaisuuteen osoittaa omistusoikeuden. Tapauksissa, joissa velallisella on kiinteistöön lainhuuto, koskee omistusoikeusolettama myös kiinteistön ainesosia ja tarpeistoa. (Linna 2008, 124–126.)

Velalliselle kuuluvaa omaisuutta saattaa olla myös sivullisen hallinnassa. Tätä kutsutaan sivullishallinnaksi. Omaisuus saadaan ulosmitata, vaikka sen hallinta olisikin sivullisella, mikäli se on selvityksillä todettu velallisen omaisuudeksi, se on julkiseen rekisteriin merkitty velallisen omaisuudeksi tai ulosmittaukselle on olemassa todennäköisiä perusteita. (Katajisto 2010, 8–10.)

Mikäli irtainta omaisuutta on velallisen ja sivullisen yhteisessä hallinnassa katsotaan omaisuuden kuuluvan kummallekin yhtä suurin osuuksin, ellei sivullinen toisin osoita. Tässä todistustaakka on tällöin sivullisella. Jos kuitenkin muuten käy ilmi, että sivullisen omistusosuus on suurempi kuin puolet, on ulosottomies velvollinen ottamaan tämän huomioon ilman, että sivullinen siihen vetoaa. Yhteisomistusesineestä, oli se sitten kiinteää tai irtainta omaisuutta, voidaan ulosmitata velallisen osuus. Tästä ulosmittauksesta on ilmoitettava muille yhteisomistajille. Yhteisomistus esine ulosmitataan vain siinä tapauksessa, että sopivampaa omaisuutta ulosmittaukseen ei ole. (UK 4L 11§.)

Vaikka yhteisomistusesinettä ulosmitattaessa on esisijaisesti ulosmitattava vain velallisen määräosa, voidaan täytäntöönpano kuitenkin kohdistaa koko yhteisomistusesineeseen, sillä pelkkä velallisen osuuden myynti ei useinkaan tuota hyvää realisointitulosta. Tässä täytyy kuitenkin täyttyä muutamien ehtojen; myynti kokonaan tuottaa todennäköisesti velallisen osuudelle huomattavasti korkeamman kertymän kuin mitä se tuottaisi myydessä pelkkä velallisen osuus, paitsi jos hakijan saatava todennäköisesti kertyy jo pelkästä velallisen osuuden myynnistä. Ulosmittauksen merkitys ei myöskään saa olla selvässä epäsuhteessa siitä aiheutuvaan haittaan. Yhteisomistuksessa oleva omaisuus voidaan myydä kokonaan myös kaikkien yhteisomistajien suostumuksella. Päätöksen koko yhteisomistusesineen ulosmittauksesta tekee vouti. En-

nen näiden ulosmittaustoimien tekemistä on velalliselle ja yhteisomistajille varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Silloin kun yhteisomistuksessa ollutta omaisuutta ulosmitataan ja myydään, annetaan sivullisyhteisomistajalle hänelle kuuluva osuus kauppahinnasta, eikä sitä käytetä velallisen velan suorittamiseen. (Koulu & Lindfors 2009, 222.) "Yhteisesti omistettua kiinteistöä ei kuitenkaan saa ulosmitata, jos sopimus hallinnan jakamisesta on kirjattu." (UK 4L 73§)

Jos ulosoton hakijana on panttivelkoja ja hänellä on ulosottoperuste, jonka mukaan ulosmittauksen kohde vastaa hänen saatavastaan, voidaan omaisuus ulosmitata riippumatta siitä, kuka sen omistaa (Linna 2008, 126).

2.5 Fiktiivinen palkka

Fiktiivisellä palkalla tarkoitetaan kohtuullisen työpalkan arviointia silloin, kun velallinen työskentelee sivulliselle kuuluvassa yrityksessä palkatta tai selvästi tavanomaista pienemmällä palkalla välttääkseen ulosmittauksen. Tällöin ulosottomies saa päättää, mikä on kohtuullisen rahapalkan määrä, ja ulosmittaus toimitetaan tästä rahamäärästä aivan kuten palkasta. (Linna 2008, 215.)

Tämä voidaan tehdä myös silloin, kun velallinen työskentelee hänelle yksin kuuluvassa yrityksessä, mikäli hän ei saa yrityksestä osinkoa tai muuta etuutta, josta voitaisiin ulosmitata palkkaa vastaava määrä. Lisäksi velallisen menettelyn tarkoituksena on selvästi oltava ulosmittauksen välttely. Fiktiivisen palkan määrittämistä eivät kuitenkaan voi tehdä kihlakunnanulosottomiehet, vaan tämä kuuluu voudin yksinomaiseen toimivaltaan. (UK 4L 47§.)

2.6 Liialliset luontaisedut

Toisinaan ulosottoa pyritään kiertämään ottamalla palkka kokonaan tai suurelta osin luontoisetuina, jolloin rahapalkasta ei voida ulosmitata säännöllistä määrää.

Näissä tapauksissa ulosottomies voi antaa maksukiellon ikään, kuin riittävä määrä maksettaisiin rahapalkkana. Tällöin työnantaja on velvollinen tilittämään määrätyn rahamäärän ulosottovirastoon. Myös tämän maksukiellon määrääminen kuuluu voutin yksinomaiseen toimivaltaan. (Linna 2008, 214.)

2.7 Valeoikeustoimi

Valeoikeustoimi tarkoittaa oikeustoimea, joka on tehty vain näön vuoksi. Siinä valeasiakirjoilla pyritään luomaan illuusio tehdystä oikeustoimesta, vaikka omaisuus on itse asiassa säilynyt velallisella. Valeoikeustoimessa osapuolet ovat olleet oikeustoimea tehdessään tietoisia sen valeluontoisuudesta, ja heidän tahtonsa oikeustoimen suhteen on ollut yhteneväinen. Siinä ei siis ole tarkoitus harhauttaa osallista, vaan sillä pyritään harhauttamaan kolmatta osapuolta, esim. tahdonilmaisun antajan velkojia. Valeoikeustoimea kutsutaan simuloituksi oikeustoimeksi. (Katajisto 2010, 10.)

Valeoikeustoimi on siviilioikeudellisesti pätemätön, ja sen pätemättömyyteen voi vedota kuka tahansa, kenen oikeutta se loukkaa, jopa sopijapuoli itse. Oikeustoimen todellista luonnetta saattaa olla vaikea näyttää toteen. Sen valeluonteisuutta arvioitaessa tarkastellaan oikeustoimen motiivia ja toteuttamista. Ratkaisu oikeustoimen oikeellisuudesta perustuu tuomioistuimen arvioon osapuolten tarkoituksesta. (Lilja 2007, 7–9.)

2.8 Keinotekoinen järjestely

"Keinotekoisien järjestelyjen erottaa valeoikeustoimesta se, että osapuolet ovat todella tarkoittaneet tietyn järjestelyn toteutumista." (Lindfors 2008, 310). Keinotekoisille järjestelyille on tyypillistä, että omistusoikeus on muodollisesti siirretty toiselle, luonnolliselle tai oikeushenkilölle, mutta omaisuus on velallisen käytössä tai hänen

tosiasiallisessa määräysvallassaan. Järjestelyllä pyritään saada sivullinen näyttämään erilliseltä intressitalolta kuin velallinen. (Myllymäki 2010, 37.)

Arvioitaessa järjestelyn keinotekoisuutta verrataan järjestelyä hypoteettiseen normaalitilanteeseen, toisin sanoen järjestelyn tavanomaiseen ilmenemismuotoon. (Koulu & Lindfors 2009, 241–242). Sivullisen omistus on vain muodollista silloin kun hän toimii asiassa ilman omaa tahtoa velallisen määräämällä tavalla. (Linna & Leppänen 2007, 144.)

Todellista omistajaa arvioitaessa voidaan tukeutua seuraaviin apufaktoihin:

- *Kuka käyttää omaisuutta ja hallinnoi sitä?*
- *Kenellä on omaisuutta koskeva todellinen määräysvalta?*
- *Kuka on todellisuudessa rahoittanut toiminnan?*
- *Kuka kantaa riskin ja saa omaisuuden tuoton?*
- *Onko järjestely pysyvä?*

(Myllymäki 2010, 38.)

Ulosottokaaren 4 luvun 14 § mahdollistaa sivuuttamaan sivullisen omistuksen ja ulosmittaamaan omaisuuden velallisen omaisuutena silloin, kun järjestelyn todellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Ulosmittaus tosin edellyttää myös sitä, ettei hakijan saatavaa todennäköisesti saataisi muuten perittyä. Toisin sanoen keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen on toissijaista, jos muuta ulosmitattavaan omaisuutta on. Päätös keinotekoisien järjestelyn sivuuttamisesta kuuluu voudin yksinomaiseen toimivaltaan, ja sivullista ja velallista (tarvittaessa myös velkojaa) on kuultava ennen ulosmittauksen toimittamista.

2.9 Takaisinsaanti

"Takaisinsaanti tarkoittaa velkojen oikeutta loukkaavan luovutuksen tai suorituksen peräyttämistä luovuttajan velkojen hyväksi." (Linna 2008, 216). Velkojalla on halutessaan mahdollisuus vaatia sivulliselle siirretyn omaisuuden palauttamista velallisen varallisuuteen. Takaisinsaanti käynnistyy nimenomaan velkojan vaatimuksesta. Jos ulosottomiehellä on tiedossaan seikkoja, jotka saattavat antaa velkojalle aihetta takaisinsaantikanteen nostamiseen, tulee hänen ilmoittaa näistä seikoista viipymättä

velkojalle. Vaatiessaan takaisinsaantia velkojan tulee nostaa kanne käräjäoikeudessa sivullista eli luovutuksensaajaa vastaan. (Linna 2008, 217.)

Oikeustoimi peräytyy, jos sillä on saatettu omaisuutta velkojien ulottumattomiin, kuitenkin sillä edellytyksellä, että velallinen on oikeustointa tehdessään ollut maksukyvytön tai oikeustoimi on johtanut velallisen maksukyvyttömyyteen. Takaisinsaanin edellytyksenä on myös se, että toinen osapuoli on ollut tietoinen tai hänen olisi pitänyt tietää maksukyvyttömyydestä, ylivelkaisuudesta tai muista sellaisista seikoista, joiden vuoksi oikeustoimi oli sopimaton. Mikäli saannon toinen osapuoli on velallisen läheinen, katsotaan hänen olleen tietoinen vallitsevista seikoista, jollei saateta todennäköiseksi, ettei hän tiennyt eikä hänen olisi pitänytkään tietää. Eli silloin, kun saannon kohteena on velallisen läheinen, kääntyy todistustaakka vilpittömän mielen suojasta hänelle. Mikäli oikeustoimi on tehty yli viittä vuotta aikaisemmin, peräytyy se vain siinä tapauksessa, että velallisen läheinen on ollut siinä osallisena. Takaisinsaannille on olemassa myös toinen määräaika, kanneaika. Velkojan tuleen nostaa takaisinsaantikanne oikeudessa sivullista vastaan kuuden kuukauden kuluessa esteen toteamisesta. (TakSL 2L 5§.)

3 VELALLISHALLINTA / OMISTUSOIKEUSOLETTAMA

3.1 Ulosottokaaren 4 Luvun 10§:n soveltaminen käytännössä

Ulosottokaaren 4L 10§:n nojalla velallisen hallinnassa oleva irtain omaisuus saadaan ulosmitata, ellei sivullinen pysty osoittamaan, tai muuten käy ilmi, että omaisuus kuuluu sivulliselle. Irtaimen omaisuuden kohdalla omistusoikeusolettama tarkoittaa sitä, että esineen fyysinen hallinta luo oletuksen sen omistuksesta. Omistusoikeusolettama antaa ulosottomiehelle toimivallan ulosmitata omaisuus, vaikka velallisen omistusoikeutta ei ole täysin selvitetty. Esimerkiksi velallisen pankkitilillä olevat rahat ovat lähtökohtaisesti velallisen omaisuutta ja hänen hallinnassaan. Omaisuutta ei saa

kuitenkaan ulosmitata, mikäli sivullinen pystyy näyttämään toteen omistusoikeutensa velallisen hallinnassa olevaan omaisuuteen. (Linna 2008, 124–126.)

Arvopapereiden osalta omistusoikeus perustuu arvopaperin hallinnan lisäksi velalliseen ulottuvaan, katkeamattomaan siirtoketjuun. Mikäli velallinen väittää myyneensä tai lahjoittaneensa pantattuna olleen esineen, on omistuksen siirrosta tullut ilmoittaa myös pantinhaltijalle, jotta saanto on velallisen velkojia kohtaan pätevä. Tapauksissa, joissa fyysinen hallinta voidaan yhdistää rekisterimerkintään, esimerkiksi auton tai veneen ollessa kyseessä, on ulosottomiehellä vahva näyttö velallisen omistusoikeudesta. Ajoneuvo- tai venerekisterimerkintä ei kuitenkaan ole täysi näyttö omistusoikeudesta. Autojen kohdalla esitetään usein väite siitä, että auto on panttina jonkin velan vakuutena. Tällä ei väitteellä ole mitään vaikutusta, mikäli auto on edelleen velallisen hallussa, sillä auto on irtain esine, ja irtaimen esineen panttaus edellyttää panttiesineen hallinnan luovuttamista velkojalle. Poikkeuksen tähän luovat kumminkin kiinnityskelpoiset ajoneuvot, joita ovat linja-auto, kuorma-auto, kuorma-autoon kytkettäväksi hyväksytty perävaunu, traktori sekä moottorityökone. (Katajisto 2010, 21.)

Usein velallinen kertoo esineen omistusoikeuden siirtyneen jo sivulliselle. Tällöin kaupantekohetki on ratkaiseva tekijä saantosuojan osalta. Varsinkin silloin, kun sivullinen on velallisen läheinen, on heillä yhteinen intressi selittää omistuksen kuuluvan sivulliselle. Velallisen voidaan katsoa pyrkivän ulosoton välttelyyn tapauksissa, joissa saanto on tapahtunut velallisen ylivelkaantuessa tai ylivelkaantumisen uhatessa. Sivullisen esittäessä omistusoikeusväitteen velallishallinnan perusteella ulosmitattuun omaisuuteen, tulee hänen esittää näyttö väitteensä tueksi, jotta se menestyy. Sivullisella on tällöin näyttötaakka ja näyttökynnys on korkea. Pelkkä todennäköisyys näyttö ei vielä riitä asian ratkaisemiseksi sivullisen hyväksi. Omaisuutta ei saa kuitenkaan ulosmitata, jos sivullinen onnistuu näyttämään omistusoikeutensa tai tällainen omistusoikeus tulee muuten ilmi. Ulosottomiehen on otettava muuten ilmi tulleet seikat huomioon viran puolesta, eli ilman, että kukaan niihin vetoaa. (Katajisto 2010, 21.)

3.2 Esimerkkitapaus ulosmittauksesta omistusoikeusolettaman perusteella

Velalliselta, A:lta, on ulosmitattu Mercedes-Benz-merkkinen ajoneuvo. Ajoneuvokeskuksen rekisteritietojen mukaan auton omistaa velallisen sisar, B, ja A on merkitty auton haltijaksi. B on puhelimitse tehdyssä sivullisselvityksessä kertonut, ettei ole ostanut autoa tai myynyt sitä veljelleen A:lle. B:n kertoman mukaan A on itse hankkinut ja rahoittanut auton sekä maksaa sen vakuutusmaksut. Tämän lisäksi B on kertonut, ettei tiedä asiasta muuta, kuin että A:lla on tällainen auto. Ulosottomies toteaa, ettei sivullisselvityksessä ole missään vaiheessa tullut esille, että B tosiasiallisesti omistaisi auton tai olisi sitä muutenkaan rahoittanut. Auto on omistusoikeusolettaman perusteella ulosmitattu A:n velkoihin. B on valittanut ulosmittauksesta käräjäoikeuteen, minkä jälkeen A on esittänyt väitteen siitä, että auto on tosiasiallisesti hänen. B on peruuttanut ulosottovalituksensa, ja käräjäoikeus on jättänyt valituksen sillensä. (Ko: U09/10056.)

3.3 Korkeimman oikeuden ja hovioikeuksien kannanottoja ulosmittauksiin omistusoikeusolettaman perusteella

Tapauksessa KKO:2002:32 A:n pankkitililtä ulosmitattiin varat A:n velkoihin. Y Oy teki asiasta valituksen vedoten siihen, että varat olivat tosiasiaassa Y Oy:n varoja, ja ne olivat siirretty A:n tilille Y Oy:n menojen maksamista varten. Ulosottomiehen selvityksen mukaan A käytti tiliään kuin omaansa, ja tiliotteista kävi ilmi, että A ja hänen perheensä käyttivät yksityismenoihinsa varoja, jotka A oli Y:n tililtä siirtänyt omalle tililleen. Lisäksi ulosottomies muistuttaa, että lähtökohtaisesti henkilön hallusta ulosmitatut varat kuuluivat kyseiselle henkilölle. Korkein oikeus katsoo varojen sekoittuneen A:n varoihin, sillä A:n nimissä olevaa tiliä ei selvästikään ole käytetty yksinomaan Y:n lukuun. Asiassa esitetyn kirjallisen selvityksen mukaan tililtä on maksettu myös A:n omia henkilökohtaisia sekä hänen perheen jäsentensä maksuja. Joten, vaikka Y:n kertoma osoittaisikin, että nämä varat oli ollut tarkoitus käyttää Y:n meno-

jen maksamiseen ja tämän olleen yleinen käytäntö heidän välillään, ei tilillä olevia varoja voida yksilöidä Y:n varoiksi. Tämän vuoksi näitä varoja ei voida pitää Y:n varoina. Ulosottomies on siis toiminut oikein ulosmitatessaan rahat pankkitililtä.

Päätöksessään 10.5.2001 Kouvolan hovioikeus on arvioinut B:n nostamaa ulosotto-kannetta, joka perustui väitteeseen, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan. Harkitessaan sitä, olisiko ulosmittaus peruttava, kiinnitti hovioikeus huomiota seuraaviin seikkoihin: ensinnäkin, ulosmittausta tehtäessä, A oli ilmoittanut, ettei omistanut venettä, mutta ei kumminkaan kysyttäessä ollut suostunut kertomaan veneen omistaja. Hovioikeus katsoo, että A:n olisi tullut omistaja tietää ja pystyä ilmoittamaan, jos omistaja kerran oli hänen avovaimonsa. Venettä on säilytetty A:n jo vuonna 1997 vuokraamalla laituripaikalla, ja A on lisäksi ottanut veneelle vakuutuksen. B:n esittämä kuitti veneen kauppahinnan maksusta ei osoittanut millään tavalla, että kauppahinta oli suoritettu B:n tililtä tai edes B:n varoista. Päinvastoin, kuitissa olevan allekirjoituksen nimikirjaimet viittasivat siihen, että A oli suorittanut maksun, eikä B ollut pyynnöistä huolimatta esittänyt muuta selvitystä siitä, että hän olisi maksun suorittanut. B ei myöskään ollut verotuksessa ilmoittanut venettä omaisuudekseen. Näiden seikkojen perusteella Kouvolan hovioikeus toteaa, että B ei ole pystynyt näyttämään toteen omistusoikeuttaan, joten ulosmittaus jää voimaan.

(KKO:2003:86.)

Toisessa tapauksessa Helsingin hovioikeus arvioi sivullisen todellista oikeutta pankkitililtä ulosmitattuihin rahavaroihin. Tapauksessa Y Oy:n tililtä oli ulosmitattu 400.000 Yhdysvaltain dollaria A:n velkoihin. B nosti ulosottokanteen vedoten siihen, että varat kuuluvat hänelle. Kertomansa mukaan B oli vuonna 1988 myynyt omistamansa kiinteistön ja sijoittanut saamansa kauppahinnan 2.000.000 markkaa määräaikaistalleteille myös yhtiönsä nimissä ja viimeksi varat, 400.000 Yhdysvaltain dollaria, oli sijoitettu hänen omistamansa Y oy:n valuuttatilille. B on myös esittänyt velkakirjan, jonka mukaan hänellä on 400.000 yhdysvaltain dollarin saatava Y Oy:ltä. Hovioikeus piti B:n selvitystä varojen sijoittelusta luotettavana, sillä koska notariaattisijoituksia ei otettu vastaan yksityishenkilöiltä, olivat A ja B sijoitelleen rahavaroja hallitsemiensa yhtiöiden kautta. Hovioikeus totesi myös, että asiakirjojen mukaan B oli antanut Y Oy:lle 400.000 Yhdysvaltain dollarin arvoisen lainan ja laina oli ollut koro-

ton. Hovioikeus katsoi täten, ettei asiassa ollut näytetty varojen olevan lähtöisin velalliselta, eikä niitä sen vuoksi voitu katsoa A:n varoiksi. Helsingin hovioikeus vahvisti Kiinteistö Oy X:n pankkitililtä ulosmitattujen olevan B:n varoja. Ulosmittaus kumotaan. (KKO:2001:138.)

4 FIKTIIVISEN PALKAN MÄÄRÄÄMINEN

4.1 Perusteet fiktiivisen palkan määräämiselle

Ulosottokaaren 4L 47§:n mukaan velalliselle saadaan arvioida kohtuullisen työpalkan määrä, mikäli hän työskentelee palkatta tai selvästi pienempää korvausta vastaan, mitä paikkakunnalla yleisesti sellaisesta työstä maksetaan, eikä hakijan saatavaa muuten saada todennäköisesti kohtuullisessa ajassa perittyä. Fiktiivisen palkan määrääminen on toissijainen perintäkeino. Kynnys fiktiivisen palkan määrittämiseen on korkeampi silloin, kun velallinen työskentelee omassa yrityksessään, kuin mitä se on hänen työskennellessään sivullisen yrityksessä. Velallisen työskennellessä omassa yrityksessään voi ulosottomies turvautua fiktiivisen palkan määrittämiseen vasta silloin, kun selvästi menettelyn tarkoituksena on ulosoton välttely. Fiktiivistä palkkaa ei saada määrätä silloin, kun velallinen saa yrityksestään osinkoja tai muuta tuloa kohtuullista palkkaa vastaavan määrän, joka myös saadaan ulosmitattua.

Ulosottokaari määrää myös, että ulosottomiehen tulee kuulla velallista sekä työnantajaa ennen palkan arviointia. Kihlakunnanulosottomies tekee ulosottoselvityksen velalliselle ja sivullisselvityksen työnantajalle sekä mahdollisesti asiassa tarvittavat muut valmistelut. Sivullisselvitykset ovat erittäin tärkeitä, sillä niistä saadaan tietoa velallisen todellisesta asemasta yhtiössä. Sivullisselvitys on kuin ulosottoselvitys, mutta se tehdään velallisen sijaan sivulliselle. Sivullisselvityksiä tehdään työnantajayrityksen edustajalle sekä tarvittaessa mahdollisille muille yrityksen työntekijöille ja yhteistyökumppaneille. Niissä pyritään selvittämään velallisen asemaa yrityksessä muun muassa seuraavien kysymysten avulla: Onko velallisella työsopimus yrityksen

kanssa, onko velallinen missään vaiheessa ollut työsuhteessa yhtiöön? Ja jos on, eikä ole enää, niin miksi työsuhde on päättynyt? Selvityksissä pyritään selvittämään myös se, minkälaisia työtehtäviä velallinen tekee yrityksessä, ja mikä on velallisen ammatinimike. Myös sillä, minkälainen koulutus velallisella on nykyiseen ammattiinsa, on merkitystä arvioitaessa sitä, työskenteleekö velallinen selkeästi alipalkalla ammattitaitoonsa nähden. (Katajisto 2010, 15 – 16.)

Selvityksissä pyritään saamaan selville myös velallisen tekemä todellinen työmäärä, kuten esimerkiksi keskimääräinen työtuntien määrän kuukaudessa. Myös määräysvallalla ja omistussuhteilla on suuri merkitys arvioitaessa velallisen todellista asemaa yrityksessä, mikä taas vaikuttaa kohtuullisen palkan määrään. Näitä arvioidaan selvittämällä, minkälaiset omistussuhteet yhtiössä on, ovatko omistajat velallisen sukulaisia tai läheisiä sekä koska liiketoiminta on alkanut ja ketkä ovat yrityksen perustaneet. Kuka käyttää määräysvaltaa yhtiössä? Onko yrityksen omistaja tai määräysvaltaa harjoittava henkilö lähisuhteessa velalliseen? Onko velallisella määräys- tai päätösvaltaa yhtiössä? Kuka neuvottelee sopimukset? Kenellä on tilinkäyttöoikeudet yhtiön pankkitileihin? Ulosottoselvitystä ja sivullisselvityksiä verrataan toisiinsa ja tarkastellaan niiden yhdenmukaisuutta etsien mahdollisia eroavuuksia. Lisäksi tarkastellaan tukevatko sivullisselvitykset velallisen kertomusta vai viittaavatko ne ulosotomiehen kantaan.

Kun ulosotto-, sivullis- sekä muut tarpeelliset selvitykset on tehty ja työnantajan tilinpäätöstiedot hankittu, kihlakunnanulosottomies toimittaa ne vastuuvuodilleen palkanarviointia varten. Vouti arvioi palkan määrän ja lähettää kuulemiskehotukset työnantajalle sekä velalliselle. Ratkaisun teossa vuoden on huomioitava kaikki esiin tulleet seikat, ja ratkaisun asiassa hän tekee sen jälkeen, kun kuulemiselle varattu aika on kulunut umpeen. Palkan määrä perustuu aina osaltaan työntekijän työpanokseen ja osaltaan työnantajan maksukykyyn. Kyse on siis tilanteen kokonaisarviointista. (Katajisto 2010, 15 – 16.)

Käytännön työelämässä on päädytty palkan arviointiin seuraavien seikkojen perusteella: Yrityksen toiminta perustuu velallisen toimintaan ja kontakteihin, ja velallinen päättää itse työnjaosta. Hänellä on käyttöoikeus yrityksen tiliin ja käytössään yrityksen pankkikortti. Tämän lisäksi velallisella on luontoisetuina autoetu ja puhelinetu.

Yrityksen toiminnan ja menestymisen katsotaan perustuvan merkittävässä määrin velallisen toimintaan yrityksessä johtuen hänen kokemuksestaan, ammattitaidostaan sekä alan kontakteistaan. Velalliselle maksetaan työstään noin 8 euroa tunnilta, kun taas alihankkijan tuntipalkka on 17 euroa. Velallisen katsotaan siis työskentelevän selvästi pienempää korvausta vastaan, kuin mitä sellaisesta työstä normaalisti maksetaan, ja järjestelyllä hänen katsotaan pyrkivän ulosmittauksen välttelyyn. Tämän lisäksi selvitysten mukaan yrityksellä katsotaan olevan palkanmaksukykyä. (Ahonen 2010.)

Toisessa tapauksessa palkan arviointi perustui velallisen tekemiin yksityisottoihin, joita hän teki vastuunalaisen yhtiömiehen roolissa kommandiittiyhtiöstään. Lisäksi asuntonsa vuokran hän maksoi yhtiölle työsuorituksin. Järjestelyn katsotaan olleen tehty ulosoton välttämistarkoituksessa, eikä velalliselta todennäköisesti olisi saatavia muuten saatu perittyä. Täten ulosottomies on päätenyt määräämään hänelle työpalkan, joka määrältään vastaa hänen keskimääräisiä kuukaudessa tekemiään yksityisottoja. (Julin 2010.)

Päätös fiktiivisen palkan määräämisestä koskee vain ulosottomenettelyä, ei ulkopuolisia tahoja. Se ei siis automaattisesti muuta työnantajan ja työntekijän välistä sopimusta, eli työnantajan ei välttämättä tarvitse maksaa velalliselle tätä palkkaa, eikä velallista veroteta tämän päätöksen mukaan. (HE 106/1995.) Kun päätös työpalkan määrästä on tehty, annetaan työnantajalle maksukiello ja toistuvaistulon ulosmittaus suoritetaan tästä summasta, kuten se suoritettaisiin normaalista palkastakin. Myös fiktiivisestä palkasta vähennetään todellisuudessa suoritettut veron ennakopidätykset sekä velallisen työeläkemaksu ja työttömyysvakuusmaksu. Tämän lisäksi velalliselle jätetään myös hänelle kuuluva suojaosuus. Huomioitavaa tässä kuitenkin on, että palkasta saadaan lyhentää vain todelliset vähennykset. Mikäli työnantaja ei muuta sopimusta velallisen kanssa vaan tilittää vain ulosottopidätyksen ulosottoon, ei ennakkoeron sekä työeläkemaksun ja työttömyysvakuusmaksun pidätyksiä voida vähentää tilitettävästä määrästä, koska tosiasiallisesti niitä ei ole maksettukaan (Vaa-san Ho 324). Mikäli maksukiellon saaja ei noudata samaansa maksukielloa, voidaan maksukiellon saajalta ulosmitata maksamatta oleva määrä (UK 4L 68 §).

4.2 Esimerkkitapaus fiktiivisen palkan määrittämisestä ja sen noudattamatta jättämisestä

Velallinen A, joka on ammatiltaan kirvesmies, työskentelee avovaimonsa B:n omistuksessa olevassa rakennusalan yrityksessä lähes palkatta. Yrityksen Y toimialaan kuuluu hirsitalopystytystä ja uudisrakennusta sekä saneerausta. A on työskennellyt yrityksessä sen perustamisesta lähtien, ja tämä yritys on perustettu heti A:n oman yrityksen konkurssin jälkeen. Ulosottoselvityksessä (Kumpulainen 2011) kertomansa mukaan A toimii yrityksessä työnjärjestelijänä sekä osallistuu kirvesmiehenä jonkin verran vaativimpien talojen asennuksiin. Kirjallista työsopimusta velallisen kanssa ei ole tehty. Yrityksessä on A:n lisäksi neljä muuta työntekijää, jotka ovat kokopäivätoimisia. Yrityksessä toimii siis viisi kirvesmiestä, joista neljä saa palkkaa, mutta A ei. B:n kertoman mukaan A saa vai puhelin- ja autoedun. Kertomansa mukaan A itse palkkaa työntekijät, neuvottelee työntekijöiden työvuoroista, valvoo työntekijöitä, neuvottelee aikataulut asiakkaiden kanssa sekä käy neuvottelut hirsitalotoimittajien kanssa. B hoitaa lähinnä yrityksen toimistotyöt normaalin palkkatoimensa ohella. B:n kertoman mukaan A:n työpanos on noin 10 – 15 päivää kuukaudessa ja noin 8 tuntia päivässä, mutta ulkopuolisten kertoman mukaan A:n työaika olisi yli 200 tuntia kuukaudessa. Ulosottomiehen selvitys A:n ja B:n tulotasosta tukee ulkopuolisen tahon kertomaa. (Sandelin 2009.)

Tästä kaikesta päätellen A antaa huomattavan työpanoksen yrityksen toimintaan sekä pyörittää yrityksen taloushallintoa ja muuta toimistotyötä lukuun ottamatta yrityksen käytännön asioita. A on itsekkin todennut ulosottoselvityksessään (Kumpulainen 2011.), että B on hyvin harvoin itse yhteydessä asiakkaisiin eikä konkreettisesti osallistu työmaalle, ja että käytäntö on aina ollut tämä. Täten voidaan todeta, että A:n saama palkka ei vastaa hänen työpanostaan eikä sitä, mitä sellaisesta työstä paikkakunnalla yleisesti maksetaan. Näiden seikkojen perusteella voidaan järjestelyä pitää ulosoton välttelyyn pyrkivänä toimintana. Tämän on myös ulosottomies todennut ja määrännyt A:lle kohtuulliseksi työpalkan määräksi 2.500 euroa kuukaudessa ja ulosmittaus on toimitettu tästä määrästä (Kivistö 2006).

Yritys ei ole kuitenkaan asianmukaisesti suorittanut pidätyksiä ulosottoon, joten tilittämättä jätetty määrä on päätetty periä maksukiellon saajalta. Y on tehnyt ulosottovalituksen vedoten seuraaviin seikkoihin: päätöksessä ei ole huomioitu Y:n ulosottoon tilittämiä suorituksia A:n palkasta ajalta 2.6–15.1.2010, joita on tehty yhteensä 1.641,17 euroa. Y vetoaa myös siihen, että ulosmittauksen perustana ei ole pidetty A:lle määrättyä 2.500 euron bruttopalkkaa, vaan noudatetussa menettelyssä bruttopalkan määräksi tulee enemmän. Määrätystä 2.500 euron palkasta tulisi vähentää veron ennakonpidätys, työeläkemaksu ja työttömyysvakuusmaksu. Näitä vähennyksiä ei perimispäätöksessä ole tehty. A:n suojaosuus tulisi myös ensin vähentää palkasta ja tehdä sen jälkeen 1/3 vähennys jäljelle jäävästä määrästä. Y:n kertoman mukaan A on itse esittänyt, ette koska hän ei ole osallistunut työn tekemiseen, eikä hänelle ole siten tosiasiallisesti palkkaakaan maksettu, ei ole täten edellytyksiä käyttää mitään kohtuullisen palkan määrettä. Y vetoaa myös siihen, ettei A ole työskennellyt yhtiössä 1.1.–31.5.2009 eikä 1.10.–30.11.2009, eikä ulosottomiehen määräämää palkkaa siten voida kyseisiltä kuukausilta periä. Lisäksi Y vetoaa siihen, että A:n ulosmittaus on jatkunut yli vuoden, joten hän olisi oikeutettu myös vapaakuukausiin. (Ko: U11/184. 2010.)

Ulosottomies on lausunut asiasta, että palkan arvioimisessa on kyse ulosottovelallisen ja hänen työnantajansa epäasianmukaisesta menettelystä ulosottovelkoihin nähden. A:lle ja Y:lle on tehty päätös työpalkan rahamäärästä. Koska ulosottotilityksiä ei ole tehty asianmukaisesti, on tehty päätös periä puuttuvat tilitykset työnantajalta, Y:ltä. Valituksessa mainitut 1.641,17 euron suoritukset on jo huomioitu päätöksessä. Alkuperäistä päätöstä on korjattu asiasta annetun selvityksen perusteella. Fiktiivinen palkka voidaan toki itseoikaista tai poistaa, mikäli työnteke loppuu. Tähän tarvittavaa selvitystä ei kuitenkaan ole tässä asiassa esitetty. Vähennyksiä koskevaan väitteeseen ulosottomies toteaa, ettei laista ilmene, että palkan määrästä tehtäisiin laskennallisia eli fiktiivisiä vähennyksiä. Määrätystä 2.500 euron kuukausipalkasta tehdään vain ne vähennykset, jotka on todellisuudessa tehty. Koska mitään todellisia vähennyksiä ei tässä tapauksessa ole tehty, sillä A:lle ei todellisesti kirjanpidon mukaan makseta palkkaa, vastaa bruttopalkan määrä nettopalkkaa. Vapaakuukaudesta ulosottomies toteaa, että A:lla ei ole oikeutta automaattisiin vapaakuukausiin, ja koska hänen ulosmittauksensa ei ole perustunut 12:sta kuukautta tulorajaulosmittaukseen, tämä

ehto on täyttynyt vain neljänä kuukautena vuoden 2009 aikana. Mikäli valituksessa tarkoitetaan harkinnanvaraisia vapaakuukausia, niitä tulee erikseen hakea, ja esittää selvitykset niihin oikeuttavista erityisistä syistä. Harkinnanvaraisia vapaakuukausia ei ole haettu, eikä niihin liittyviä selvityksiä esitetty. (HO:324 2011.)

Asian käsittely on edennyt aina hovioikeuteen asti, ja Vaasan hovioikeus on kiistan-alaisten asioiden kohdalta ratkaissut asian seuraavasti: Palkanmaksajan tulee maksukiellon mukaisesti suorittaa ulosottopidätys ulosottomiehelle heti kunakin palkanmaksukautena. Jos maksukiellon saaja ei noudata todisteellisesti tiedoksi saamaansa maksukieltoa, saa ulosottomies ulosmitata häneltä määrän, joka on maksamatta ulosottomiehelle. Ulosottokaaren 4L 57 §:n mukaan maksukielto on voimassa, kunnes ulosottomiehelle osoitetaan, ettei perinnän jatkamiselle ole enää edellytyksiä. Y ei ole esittänyt mitään todistelua tai selvitystä siitä, että A ei olisi kyseisinä aikoina työskennellyt yhtiössä, ja että täten maksuedellytykset fiktiivisen palkan ulosmittaukselle puuttuisivat. Mitä palkasta tehtäviin vähennyksiin tulee, ei päätös fiktiivisen palkan määräämisestä muuta työnantajan ja velallisen välistä sopimusta, vaan päätös koskee vain ulosottomenettelyä. Velallista ei siis esimerkiksi veroteta fiktiivisen palkan perusteella. Päätös asettaa työnantajalle maksuvelvollisuuden velallisen ja työnantajan sopimuksista huolimatta, eikä palkan määrästä saa vähentää pelkästään laskennallisia vähennyksiä vaan ainoastaan todellisuudessa suoritettut vähennykset. Yhtiön vaatimus näistä vähennyksistä on siten lakiin perustumaton. Näillä perusteilla Vaasan hovioikeus tulee siihen päätökseen, että valitus hylätään. Fiktiivisen palkan arviointi on siis ollut kohtuullinen, ja ulosottomies on toiminut oikeudenmukaisesti periessään työpalkasta puuttuvat rahatilitykset maksukiellon saajalta. (HO:324 2011.)

4.3 Fiktiivinen palkka ja periminen maksukiellonsaajalta oikeuskäytännössä

Korkeimman oikeuden päätöksiä fiktiivisen palkan määräämisestä ei löytynyt, mikä mielestäni kertoo menettelyn riidattomuudesta, kun valituslupia ei korkeimpaan oikeuteen myönnetä. Tämä osaltaan kertoo myös menettelyn tehokkuudesta kerryttää

saatavia ulosottoveloille, mitä tukee myös tapaus, jossa ulosottomies on arvioinut plastiikkakirurgin kohtuullisen rahapalkan määräksi 20.000 euroa kuukaudessa ja ulosmittaus on toimitettu tästä määrästä. Tapauksessa oli kyse plastiikkakirurgista, joka työskenteli vaimonsa omistamassa plastiikkakirurgisessa sairaalassa, ollen yrityksen ainoa vakituinen työntekijä. Velalliselle oli ilmoitettu maksettavan palkkaa 2.000 euroa kuukaudessa, mitä ulosottomies on päättänyt pitämään selvästi pienempänä korvauksena, kuin mitä sellaisesta työstä yleensä maksetaan. Ulosottomies oli perustanut arvioidun palkan määrän seuraaviin seikkoihin: Yrityksen toiminta perustui pääasiassa velallisen tekemiin plastiikkakirurgisiin toimenpiteisiin ja ilman niitä ei toimintaa olisi ollut, velallisen toiminta oli liikevaihdon kannalta keskeistä. Yrityksen liikevaihto viimeisen vuoden ajalta oli ollut noin 970.930,00 euroa ja tilikauden voitto kyseiseltä ajalta noin 179.870,00 euroa. Yrityksellä voitiin siis katsoa olleen myös palkanmaksukykyä. Lisäksi palkkaa arvioitaessa oli vertailukohteena käytetty toisen, hieman pienemmän paikkakunnalla toimivan plastiikkakirurgisen yrityksen palveluksessa olevien kirurgien vuosiansioita, jotka olivat kummallakin noin 100.000,00 euroa vuodessa. Plastiikkakirurginen sairaala sekä velallinen tekivät asiasta ulosottovalituksen vaatien, että käräjäoikeus kumoaa päätöksen arvioidun työpalkan määrästä. Velkojat taas vaativat, että ulosottovalitukset hylätään. (HO: 1098 2008.)

Käräjäoikeus on asiassa todennut, että velallisen työpanosta ei voida pitää vähäisenä, ja että valtaosa työnantajayrityksen liikevaihdosta on tullut velallisen työpanoksen kautta. Käräjäoikeus on katsonut, että päätöksessä määrättyä 20.000,00 euron kuukausipalkkaa on pidettävä kohtuullisena velallisen työpalkan rahamääränä ja yrityksen liikevaihto huomioiden yrityksen kykenevän maksamaan arvioidun suuruista palkkaa. Käräjäoikeus katsoi myös, että velallinen oli työskennellyt ulosmittausta välttääkseen selvästi pienempää korvausta vastaan, mitä paikkakunnalla yleisesti sellaisesta työstä maksetaan. Ulosottomiehen päätös jäi siis voimaan. (HO: 1098 2008.)

Yritys ja velallinen valittivat käräjäoikeuden päätöksestä edelleen Vaasan hovioikeuteen. Vaasan hovioikeus ei ole kuitenkaan ratkaissut asiaa, sillä yritys ja velallinen ovat myöhemmin peruneet valituksensa. Käräjäoikeuden päätös on täten jäänyt lainvoimaisena pysyväksi. (HO: 1098 2008.)

5 LIALLISTEN LUONTOISETUJEN SIVUUTTAMINEN

5.1 Perusteet luontoisetujen sivuuttamiselle

Ulosottokaaren 4L 46 §:n säännös on tarkoitettu sovellettavaksi erityisesti räikeissä ulosoton välttelytapauksissa, joissa velallinen pyrkii järjestämään korkean elintason velkojen kustannuksella (Koulu & Lindfors 2009, 258). Lähtökohtana luontoisetujen arvon määräytymisessä voidaan pitää verotuksessa olevaa ennakkipidätysarvoa. Laskettaessa tulopohjaa velalliselle otetaan laskuissa huomioon myös luontoisetujen arvo sekä suoritettu ennakkipidätys. Ulosottopidätys lasketaan nettopalkasta, mutta tavanomaisesti pidätys tehdään käteen jäävästä osasta. Tämä tarkoittaa sitä, että joissakin tapauksissa tulopohjan mukaan ulosottoon pidätettävää määrää ei saada otetuksi kokonaan käteen maksettavasta osuudesta, sillä luontoisetujen osuus on pienentänyt todellisuudessa maksettavaa rahamäärää huomattavasti. Huomioitavaa kuitenkin on, että vain lialliset ja perusteettomat luontoisedut voidaan sivuuttaa. Sivuuttamisen edellytyksenä kumminkin on, että luontoisetujärjestely on ilmeisesti tehty ulosoton välttämiseksi, eikä velallinen voi näyttää niiden olevan tarpeen hänen ja hänen perheensä toimeentulon turvaamiseksi, tai että luontoisedut muutoin olisivat perusteltuja. Esimerkiksi hyväksyttävänä ei voida pitää järjestelyä, jossa velallinen ottaa palkkansa luontoisetuina ulosoton estämiseksi, ja perheen menot katetaan puolison tuloilla. (Katajisto 2010, 16.)

Autoetua voidaan, velallisen ammatti ja asuinpaikka huomioden, pitää perusteltuna, mikäli se ei ole selvästi ylimitoitettu. Velallisen ammatti saattaa myös edellyttää puhelinetua. Asuntoetua voidaan pitää hyväksyttävänä silloin, kun se edustaa normaalia asumistasoa. Jopa normaalitason ylittävä asumisetu voidaan hyväksyä esimerkiksi silloin, kun asunnon saaminen vapailta markkinoilta on hankalaa. Pykälää sovelletaankin lähinnä sellaisissa tapauksissa, joissa luontoisetuja voidaan pitää ylimääräisenä elintasona velkojen kustannuksella, kuten esimerkiksi sellaiset luontoisedut, jotka liittyvät vapaa-ajankäyttöön tai harrastuksiin, tai luontoisedut, jotka ovat sinäl-

lään tarpeellisia, mutta jotka normaalisti kustannetaan itse, kuten kotona nautittava ruoka, vaatteet tai kotitaloustyöt. (Katajisto 2010, 17.)

Kuten fiktiivisen palkan määrittämisessä, myös liiallisten luontoisetujen sivuuttamisessa, ulosottomies tekee tarvittavat velallis-, sivullis- ja muut selvitykset, minkä jälkeen vouti arvioi velalliselle palkan, varaa asianosaisille ajan kuulemiselle ja tekee sitten asiassa päätöksen.

5.2 Liialliset luontoisedut käytännössä

Esimerkkitapausta liiallisten luontoisetujen sivuuttamisesta on vaikeaa, eikä Keski-Suomen ulosottovirastosta näitä tapauksia löytynyt yhtään. Tämä johtuu siitä, että palkan ottaminen lähes kokonaan luontoisetuina on erittäin harvinaista. Useimmiten ihmiset saavat edes osan palkastaan rahana ja ulosmittaus voidaan suorittaa tästä rahamäärästä. Kuten luontoisedut lasketaan osaksi velallisen tulopohjaa, voidaan ne myös laskea osaksi hänen suojaosuuttaan, sillä missään ei ole määritelty, että suojaosuuden tulisi jäädä velalliselle rahapalkkana.

Esimerkkinä voidaan kuvata tilannetta, jossa velallisen tulopohja olisi 3.000 euroa, joka koostuisi 2.000 euron luontoiseduista ja 1.000 euron rahapalkasta. Velalliselta voidaan ulosmitata koko hänen rahapalkkansa, ja vaikka luontoisedut ovatkin korkeat rahapalkkaan nähden, niin tämä 1.000 euron rahapalkka riittää 1/3 säännön mukaiseen ulosmittaukseen.

5.3 Korkeimman oikeuden kannanotto luontoisetuja koskien

Päätöksessään 2001:71 korkein oikeus toteaa, että ulosmittaamatta jätettävä palkanosa, eli suojaosuus, lasketaan siitä rahamäärästä, joka on jäänyt jäljelle, kun laissa säädetty vähennys ennakkoveronpidätyksestä on tehty. Täten palkkaan luetaan mukaan myös siihen kuuluvien, verottomien luontoisetujen määrä. Korkein oikeus kat-

soo tämän perustelluksi, sillä luontoisedut tyydyttävät yleensä niitä tarpeita, joita pyritään kattamaan suojaosuudella. (KKO:2001:71.)

Myöskään luontoisetujen sivuuttamisesta ei löydy tämän enempää korkeimman oikeuden ratkaisuja, mikä mielestäni osaltaan kertoo niiden sivuuttamispäätösten riittomuudesta.

6 VALEOIKEUSTOIMI JA SAMAISTAMINEN VELALLISEEN

6.1 Valeoikeustoimen tunnistaminen ja sen toteen näyttäminen

Käytännössä velallisten tekemät valeoikeustoimet eivät ole harvinaisia. Myös ulosotossa otetaan huomioon oikeustoimilain 24 §:ssä säädetty valeoikeustoimen pätemättömyys, eli tämän pykälän tarkoittamat valeoikeustoimet ja -asiakirjat ovat ulosotossa vaikutuksettomia ja ulosottomies saa jättää ne huomioimatta. Ulosotossa valeoikeustoimeen sovelletaan usein ulosottokaaren 4L 14 §:ää keinotekoisesta järjestelystä. Samaistamisella ulosotossa tarkoitetaan yleisesti ottaen sitä, että velallisen ja luovutuksen saajan varallisuuspiirit käsitetään samaksi taloudelliseksi yksiköksi, kun niiden välillä ei katsota tosiasiallisesti olevan riittävää erillisyyttä. Samastuksesta seuraa se, että tapahtunut luovutus on näennäinen, koska se ei tosiasiallisesti ole lähtenyt velallisen varallisuuspiiristä. Samastusta voidaan yleisesti ottaen pitää sitä perustellumpana, mitä kauempana vallitsevat olosuhteet ovat normaaliolosuhteista.

Valeoikeustoimen pätemättömyyteen voi vedota kuka tahansa, jolla on asiassa intressi, esimerkiksi sopijapuoli itse tai velkoja. Ulosottomiehen on otettava valeoikeustoimi huomioon viran puolesta. Valeoikeustoimessa todistustaakka on simulaatioon vetoavalla. Riittävän näytön saaminen valeoikeustoimesta on todistelukysymys. Motiivin katsotaan olevan vahvistavan tuomion edellytys, mutta se ei yksin riitä te-

kemään oikeustoimesta simuloitua. (Lilja 2007, 7 – 9.) Suoraa näyttöä osapuolten välisestä tarkoituksesta on harvoin saatavissa, ja valeoikeustoimiväitteen menestyminen oikeuskäytännössä onkin usein kiinni sitä koskevan todistelun onnistumisesta. Lähtökohtana oikeustoimen valeluontoisuudelle on pidetty harkintaa siitä, olisiko oikeustoimen tekijän tiedoilla ja taidoilla varustettu henkilö, huomioon ottaen tilanteen olosuhteet, voinut järkevästi toimien tehdä kyseisen oikeustoimen.

Valeoikeustoimeen viittaavia indisioita, aihetodisteita, ovat motiiviin liittyvät indisiot sekä oikeustoimen sisältöön ja täyttämiseen liittyvät indisiot. Motiivi on ensisijainen indisio ja siinä arvioidaan sitä, voidaanko asianosaisilla katsoa olleen syytä ilmaista oikeustoimella muuta, kuin mitä todellisuudessa on tarkoitettu. Motiivi on usein ulosmittauksen välttely eli ulosmittaus- tai konkurssivelkojen loukkaaminen. Valeoikeustoimi onkin tehty usein ylivelkaantumisen uhatessa tai velallisella jo ollessa huomattavat ulosottovelat. Oikeustoimen ajankohta on merkittävässä asemassa. Oikeustoimen sisältöön liittyviä indisioita ovat esimerkiksi käypää alempi hinta tai täysin vastikkeeton luovutus, kuittaaminen juuri ilmestyneellä vastasaatavalla, eli omaisuuden luovutuksella kuitataan velallisen väitetty velka luovutuksen saajalta, tai omaisuus luovutetaan varattoman henkilön maksusitoumusta vastaan. Oikeustoimen täyttämiseen liittyvät indisiot voivat olla esimerkiksi sellaisia, että oikeustoimen ehtoja ei ole noudatettu, vaan ne on syrjäytetty yhteisymmärryksessä, tai myyjä on antanut salaa varat ostajalle kauppahinnan suorittamiseksi, tai että ostaja on vuokrannut kaupan kohteena olleen omaisuuden takaisin myyjälle heti kaupan jälkeen. (Soininen 2010.)

Vahvoja viitteitä oikeustoimen valeluontoisuudesta antaa esimerkiksi se, ettei sivullinen pysty vakuuttavasti näyttämään, mistä hän on hankkinut varat omaisuuden ostoon, tai ettei pystytä näyttämään, että kauppahintaa olisi ylipäättänsä suoritettu oikeustoimea tehtäessä. Näitä seikkoja arvioidaan sivullisen tulotason sekä sivullisen ja velallisen tilitietojen perusteella.

Irtainta omaisuutta, joka on merkitty julkiseen rekisteriin sivullisen omaisuudeksi, voidaan ulosmitata velallisen velkoihin, mikäli on syytä olettaa, että sivullisen hallinta perustuu lähinnä täytäntöönpanon välttelyyn, eikä velallisen ja sivullisen välillä ole olemassa aitoa oikeustointa. Tällöin ulosottomiehen on selvitettävä omistusoikeus

tarkemmin, eikä hän voi toimia pelkän omistusoikeusolettaman varassa. (Katajisto 2010, 8 – 10.)

6.2 Esimerkkitapaus oikeustoimen valeluontoisuudesta

Tapauksen velallinen A ei ole käynyt töissä, eikä hän ole saanut mitään tukia. Hänellä ei oman kertomansa mukaan ole ollut mitään tuloja, vaan hän on elänyt vaimon tuloilla. Häneltä ei siis ole voitu ulosmitata toistuvaistuloa velkojen suorittamiseksi. Ulosottoselvityksessä hän myös kertoo myyneensä omistamansa pienlentokoneen vuosi sitten siskolleen 15.000 eurolla. Kauppahinta on maksettu käteisellä. Kaupan hän kertoo tapahtuneen sisaren kotona. Syynä koneen myymiselle velallinen kertoi olleen sen, ettei hän taloudellisesta tilanteestaan johtuen pysty ylläpitämään lentolupakirjaansa eikä näin ollen tarvitse konettakaan. Siskolla sen sijaan oli lentolupakirja voimassa, ja hänellä myös käyttöä koneelle. A:n sisar B on hänelle tehdyssä sivulisselvityksessä (Isosaari 2008a) vahvistanut A:n kertoman kaupasta, sen kulusta ja myyntihinnasta. Heidän kertomansa tapahtumista on ollut yhteneväinen. Tästä huolimatta ulosottomies on kiinnittänyt huomiota seuraaviin seikkoihin: Omistajan vaihdos on rekisteröity ilma-alusrekisteriin vasta 12.12.2007, vaikka kaupan väitetään tapahtuneen jo 1.3.2007. Tuon väitetyn kaupan ja rekisteröinti päivän välissä on tapahtunut muun muassa KY:n, jossa A toimi vastuunalaisena yhtiömiehenä, asettaminen konkurssiin sekä A:n pääasiallinen velkaantuminen. Tämä viittaa pyrkimykseen vältellä ulosottoa. (Isosaari 2008b.)

Toisena tärkeänä seikkana ulosottomies on pitänyt sitä, ettei rahan liikkumista ostajalta myyjälle ole pystytty selvittämään. B ei ole monista pyynnöistä huolimatta antanut selvitystä siitä, miten on tällaisen rahasumman käteistä saanut. Hänen tilitapahtumistaan ei löydy tällaista nostotapahtumaa. Myöskään A:n tilitapahtumissa ei näy viitteitäkään siitä, että hän olisi koskaan tällaista rahasummaa saanut. (Isosaari 2008a.) Herääkin kysymys, miksi rekisteröinti on tapahtunut vasta yhdeksän kuukautta kaupanteon jälkeen ja miksi rahan liikkuminen A:n ja B:n välillä ei näy missään.

Näiden seikkojen perusteella ulosottomies on päättänyt pitämää väitettyä oikeustointa valeluontoisena, ja ulosmitannut lentokoneen A:n velkoihin.

B on tehnyt asiasta ulosottovalituksen, johon myös A on yhtynyt. B on valituksessaan vedonnut siihen, että kauppa on ollut todellinen ja siihen on ollut hyväksyttävät syyt. Valittajat ovat esittäneet, että A on taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi myynyt lentokoneen, ja B on silloin maksanut siitä käyvän hinnan. A on kertonut käyttäneensä kaupasta saamansa rahat ulosottovelkojensa maksamiseen. B on esittänyt todisteina kaupasta, kauppakirjan sekä käteiskuitin, jotka on päivätty 1.3.2007. (Ko:08/2969.)

Ulosottomies on lausunnossaan todennut, että ratkaisevaa kaupan todellisuutta arvioitaessa on rahan liikkuminen ostajalta myyjälle. Tätä ei ole pystytty todistamaan. Eikä B:n verotustiedoista saatu selvitys hänen tuloistaan tue väitettä siitä, että hänellä oli ollut tällaista rahasummaa. Lisäksi A:n pääasiallinen velkaantuminen on tapahtunut väitetyn kaupantekopäivän ja lentokoneen rekisteröinnin B:n nimiin välille jäävänä aikana. A on valituksessaan kertonut maksaneensa lentokoneen myynnistä saamillaan rahoilla ulosottovelkojaan, mutta mitään tällaisia suorituksia ei kuitenkaan ole tehty. Tämän jälkeen A on esittänyt käräjäoikeudelle tiliotteitaan kolmen kuukauden ajalta, joissa on näkynyt käteispanoja yhteensä reilun 10.000 euron verran. A on kertonut vieneensä kaupasta saamiaan rahoja pienissä erissä pankkiin. Myös käräjäoikeus on katsonut, edellä mainittujen seikkojen perusteella erityisesti rahoituksen osalta, ettei B ole esittänyt riittävää näyttöä sen puolesta, että 1.3.2007 olisi todellinen. Käräjäoikeus on siten todennut, että valituksessa väitettyä kauppaa ei voida pitää todellisena, eikä B:n voida katsoa saattaneen todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaisi hänen todellista oikeuttaan. Käräjäoikeus on hylännyt ulosottovalituksen, ja ulosmittaus on näin jäänyt voimaan. (Ko:08/2969.)

6.3 Korkeimman oikeuden kannanottoja oikeustoimen valeluontoisuuden toteennäyttämiseen

Korkein oikeus on päättänyt pitämään oikeustointa todellisena velallisen A ja sivullisten todistelusta johtuen. Tapauksessa oli kysymys siitä, että ulosottomies oli ulosmittannut auton velallisen hallusta, mutta velallinen väittää myyneensä auton Y Oy:lle kolmea päivää aikaisemmin. Y Oy ei kuitenkaan ollut vielä rekisteröinyt autoa niminsä, eikä sitä ollut kirjattu Y:n kirjanpitoon. A:n ja Y:n edustajien mukaan kauppahinta, 80.000 markkaa, on maksettu käteisellä kaupantekohetkellä. Y Oy:llä on kauppakirja sekä käteiskuitti kauppasumman suorittamisesta. Ulosottomies on vedonnut siihen, että auton hallinta on edelleen säilynyt velallisella kaupanteosta huolimatta. Ulosottomies on väittänyt, että kauppa on tapahtunut vasta ulosmittauksen jälkeen, ja asiakirjat on vain päivätty aikaisemmalle päivälle. Ulosottomies katsoo, ettei Y Oy ole voinut ostaa autoa käteisellä kyseisenä päivänä saamatta sitä hallintaansa. Tämän lisäksi on ollut outoa se, ettei autoa ole saman tien rekisteröity uuden omistajan nimiin eikä kauppaa myöskään ole kirjattu Y Oy:n kirjanpitoon. Y Oy:llä on ollut kolme todistajaa, jotka ovat kertoneet olleensa paikalla kaupantekohetkenä ja todistaneet kaupan tapahtuneen asiakirjojen osoittamana päivänä. Auton hallinnan säilymisen he ovat selittäneen sillä, että A:n oli tarkoitus ajaa auto kaupanteon jälkeen Y Oy:n pihaan, mutta koska keli oli huono, he olivat vain työntäneet auton A:n talon läheisyydessä olevalle parkkipaikalle, mistä se oli muutaman päivän päästä ulosmitattu. Auto ei täten heidän kertomansa mukaan ollut enää velallisen hallussa. Y Oy:n edustaja on kertonut, että autoa ei tämän sekaannuksen vuoksi ollut heti merkattu kirjanpitoon, vaan ulosmittauksen jälkeen asiakirjat oli toimitettu heidän asianajajalleen. Y ei myöskään ollut rekisteröinyt autoa omiin nimiinsä vireillä olleen riidan vuoksi. Korkein oikeus katson henkilötodistelun kaupantekohetkestä olleen yhdenmukaista, ja siitä oli pääteltävissä, että kaikki olivat kertoneet samasta kaupantekotilanteesta. Erityisesti yksi todistelu tuki sitä, että kauppa oli todellakin tehty ulosmittausta kolmea päivää aiemmin. Täten korkein oikeus totesi oikeustoimen olevan todellinen, eikä autoa siten voida ulosmitata A:n veloista. Ulosmittaus kumottiin. (KKO: 1997:161.)

Toisessa tapauksessa velallinen A oli lahjoittanut lapsilleen kiinteistön ennen konkurssiin asettamistaan. Lahjoituksen yhteydessä hän oli myös pidättänyt itselleen hallintaoikeuden asuinkiinteistöön. Lahjoitus oli selkeästi tehty ulosoton välttelytarkoituksessa. Korkein oikeus katsoo, että lahjoitusta ei siltikään voitu pitää valeluontoisena, sillä lahjoituksen oli ottanut vastaan lasten edustajana heille tätä varten määrätty uskottumies. Tässä tapauksessa omaisuuden peräyttäminen velallisen varallisuuden piiriin olisi mahdollista takaisinsaantisäännösten kautta. (KKO: 1988:1.)

Ratkaisussaan KKO:1982-II-45 korkein oikeus katsoo, että velallisen A, alaikäisen lapsensa nimiin ostaman tilan sekä tilalle myöhemmin A:n rakentamien varasto- ja tehdasrakennusten voidaan katsoa kuuluviksi A:n konkurssi pesään. Korkeimman oikeuden kannan mukaan kiinteistön luovutuksen lapelle ja siihen myönnetyn lainhuudon ei katsota estävän tätä, sillä lahjan vastaanotto ei ole tapahtunut tuolloin alaikäiselle lapselle määrätyn uskotun miehen kautta.

7 KEINOTEKOISEN JÄRJESTELYN SIVUUTTAMINEN

7.1 Keinotekoisien järjestelyn tunnistaminen ja sen toteen näyttäminen

Ulosottokaaren 4 luvun 14 pykälän mukaan väite sivullisen omistusoikeudesta ei estä omaisuuden ulosmittausta, jos havaitaan, että sivullisen asema perustuu järjestelyyn, jolle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, ja oikeudellista muotoa ilmeisesti käytetään ulosoton välttelemiseksi. Näiden lisäksi tulee olla todennäköistä, ettei hakijan saatavaa saada muuten perittyä. Ulosottokaaren 4L 14 § mahdollistaa keinotekoisien järjestelyn sivuuttamisen. Sivullisen kuuleminen on tärkeä osa ulosottomiehen selvitystyötä arvioitaessa järjestelyn keinotekoisuutta. Sivullisina saatetaan tapauksesta riippuen kuulla omaisuuden nimellistä omistajaa, pankkivirkailijoita, omaisuuden myyjätahon edustajaa sekä yritysten johtohenkilöitä ja työntekijöitä. Usein juuri näillä sivullisselvityksillä saadaan tärkeää

tietoa siitä, viittaavatko indisiot keinotekoiseen järjestelyyn eli siihen, että nimellinen omistaja ei vaikuta tosiasialliselta omistajalta.

Järjestelyn keinotekoisuuden arvioiminen ja toteennäyttäminen on kuitenkin haasteellista, eikä sitä ole sen tarkemmin laissa määritelty. Arvioitaessa järjestelyn keinotekoisuutta nousee ydinasemaan kysymys siitä, voidaanko sivullisella katsoa olevan todellinen oikeus omaisuuteen. Tämä sivullisen todellinen omistusoikeus estää omaisuuden ulosmittaamisen. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen ei kuitenkaan loukkaa sivullisen oikeutta, mikäli hän on ollut järjestelyssä mukana vain muodollisena välikappaleena, vailla omaa intressiä. (HE 275/1998.)

Velallisen ja sivullisen välinen suhde muodostaa keskeisen lähtökohdan järjestelyn keinotekoisuuden arvioimiselle. Epäitsenäisenä, velalliseen samastettavana sivullisena voidaan pitää yhteisöä, jolla ei ole mitään toimintaa, työntekijöitä, asiakkaita eikä toimintaan sopivaa kalustoa. Epäitsenäinen taho luo pääsääntöisesti jo keinotekoisuolehtaman. Itsenäisenä tahona velalliseen nähden pidetään kaikkia luonnollisia henkilöitä sekä yhteisöjä, jotka harjoittavat todellista toimintaa. Silloin kun sivullinen luokitellaan itsenäiseksi tahoksi, on olennaista tarkastella sitä, onko luovutus todellinen vai toimiiko sivullinen pelkkänä kulisina. Kuten jo aiemmin mainittiin, on olemassa normaalitilanteesta poikkeamiseen viittaavia tekijöitä, joihin voidaan tukeutua arvioitaessa todellista omistajaa. Näitä tekijöitä nimitetään keinotekoisuusindisioiksi, ja ne oikeuttavat ulosottomiestä pitämään järjestelyä keinotekoisena, vaikka täyttävä selvitystä järjestelystä ei pystytäkään hankkimaan. (Lindfors 2008, 364–366.)

Yksi näistä indisioista on omaisuuden hallinta. Hallinta säilyy velallisella, ja velallinen käyttää omaisuutta väitetystä luovutuksesta huolimatta. Hallinta onkin usein näistä indisioista helpoimmin havaittava seikka. Pulmalliseksi hallintaindision arvioinnin tekee kuitenkin se, jos velallinen ja sivullinen ovat lähiomaisia ja asuvat yhdessä. Tällöin velallisen nimenomainen hallinta on vaikeasti todennettavissa, eikä sille voi laittaa suurta painoarvoa. Tätä vahvemman keinotekoiseen järjestelyyn viittaavan indision hallinta aiheuttaa silloin, kun hallinta ei selity yhteisen asumisen kautta, sillä poikkeus normaalitilanteeseen on nyt selvempi. (Lindfors 2008, 378–382.)

Esimerkiksi ajoneuvojen osalta hallintaa arvioidaan tarkastelemalla, kenen hallussa ajoneuvon avaimet ovat, onko väitetty omistaja tietoinen niiden sijainnista tai pystyykö sivullinen kertomaan mahdolliset ajokilometrit tai mahdolliset viat autosta. Ajoneuvoa oikeasti hallinnassaan pitävä ja käyttävä henkilö pystyy näihin vastaamaan. Huomioitavaa hallinnan suhteen on, että mikäli hallinta pystytään osoittamaan irtaimen omaisuuden osalta, ei ulosottokaaren 4L 14 §:ää keinotekoisesta järjestelystä tule soveltaa, vaan ulosmittaus tehdään omistusoikeusolettaman eli ulosottokaaren 4L 10 §:n nojalla. (Laitala 2011.) Velallisen hallinta voidaan todeta myös sillä, ettei sivullisen omistusoikeus ilmene tosiasiallisesti juuri mistään. Näytön velallisen tosiasiallisesta hallinnasta voi antaa esimerkiksi se, että sivullinen ei tiedä omistusesineen tarkkaa säilytyspaikkaa. Esimerkiksi veneen ollessa kyseessä sivullinen ei tiedä, missä laiturissa venettä säilytetään. Velallisen hallintaan viittaa myös se, että myyjätaho on siinä käsityksessä, että velallinen osti omistusesineen. (Kuosmanen 2011.)

Myös määräysvalta omaisuuteen toimii yhtenä indisiona. Velallinen määrää, taikka toimii omistajan tavoin, eli hänellä on tosiasiallinen valta päättää omaisuutta koskevista toimista. Mutta tosiasiallisen määräysvallan käyttäjää voi olla vaikea havaita. Sen toteamiseen voidaan käyttää apuindisioita, kuten sitä, kenen eduksi toimet, joissa on käytetty määräysvaltaa, tulevat, tai sitä, onko omistaja tietoinen suorittamansa toimenpiteen tai nimissään olevan asiakirjan taustoista ja tarkoituksesta. Muodollinen omistaja ei välttämättä tiedä omaisuudesta sellaisia seikkoja, jotka aidon määräysvallan käyttäjä tuntee. (Lindfors 2008, 378–382.) Esimerkiksi sivullisen ei voida katsoa tosiasiallisesti määräävän auton tai asunnon käytöstä, mikäli hänellä ei ole sen avaimia. (Kuosmanen 2011.) Velallisen todellista määräysvaltaa voidaan todentaa esim. omaisuutta koskevilla asiakirjoilla ja sopimuksilla, jotka velallinen on tehnyt, vaikka omaisuus muodollisesti on jonkun toisen omaisuutta. Yhtiöiden osalta voidaan todellisen määräysvallan käyttäjää arvioida tarkastelemalla, kuka neuvottelee yhtiön puolesta esim. rahoitus-, myynti-, osto- tai työsopimuksista. Tosin velallinen voi toimia vaikka yhtiön toimitusjohtajana, jolloin nämä tehtävät saattavat kuulua työnkuvaan ihan aseman perusteella. Tällöin yleensä määrätäänkin fiktiivinen palkka sen sijaan, että yritettäisiin vedota järjestelyn keinotekoisuuteen. (Laitala 2011.)

Hankinnan ja ylläpidon rahoituksen indisio lähtee siitä, että omaisuuden omistaja rahoittaa hankinnan sekä huolehtii omaisuudesta aiheutuvista kustannuksista. Ulosottoaaren 4 L 14 §:n avulla on nimenomaan tarkoitus estää velallista saattamaan varallisuuttaan ulosottoperinnän ulottumattomiin, ja tästä syystä rahoituksen painoarvo onkin huomattavan suuri arvioitaessa järjestelyn keinotekoisuutta ja tosiasiallisia omistussuhteita. Ylivertaista painoarvoa ei tietenkään tällekin indisiolle voi antaa, eikä se yksin riitä osoittamaan järjestelyn keinotekoisuutta. (Lindfors 2008, 382–384.)

Mikäli omaisuuden hankintaan on otettu lainaa, voidaan sen hankinnan todellista rahoittajaa arvioida selvityksillä siitä, kuka lyhentää lainaa. Esim. eräässä kiinteistön omistusta koskevassa selvityksessä todettiin pankkiselvityksen ja tilikyselyn kautta, että sivullisen nimissä olevan kiinteistön lainanlyhennykset hoituivat hänen nimissään olevan tilin kautta, mutta ainoa panot, jotka tälle tilille tulivat, tulivat hänen avomiehensä, velallisen, työnantajayritykseltä. Velallisen katsottiin siis tosiasiasa rahoittavan toimintaa. Kuosmanen (2011) kertoo velallisen aktiivisen osallistumisen ja sen, ettei sivullinen juuri pysty kertomaan kaupantekotilaisuudesta eikä kykene aukottomasti kertomaan, miten rahoitus omaisuusesineen hankintaan on järjestetty, viittaavan velallisen tosiasiallisesti rahoittavan omaisuuden hankinnan. Omaisuuden ylläpidon rahoittamisen katsotaan täyttyvän muun muassa silloin, kun velallinen vastaa sivullisen omaisuuden kunnostuksista tai huolloista. Esimerkiksi velallinen maksaa auton huollosta johtuvat kulut tai velallinen maksaa omaisuusesineen vakuutusmaksut, kiinteistö tai käyttöverot sekä muut yleiset käyttökulut, kuten esimerkiksi bensat.

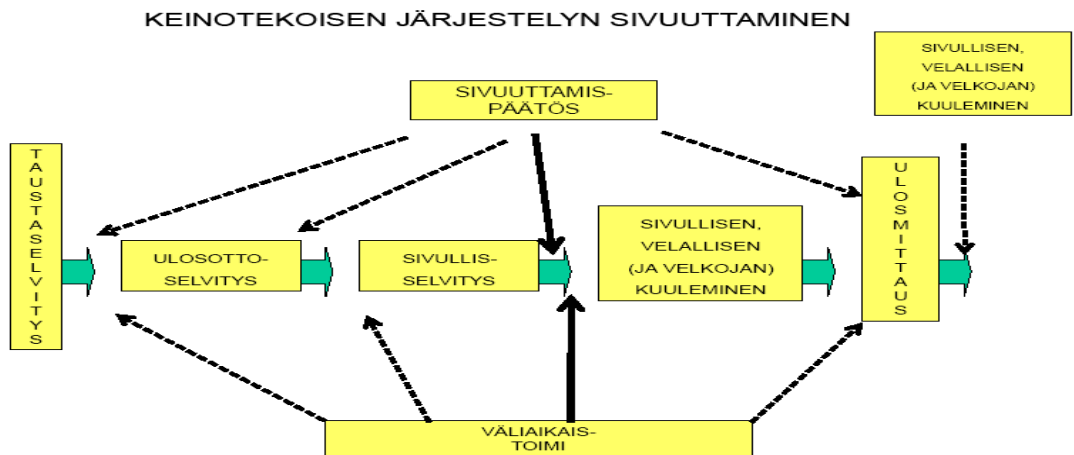
Arvioinnissa otetaan huomioon myös se, kuka kantaa riskin omaisuuden arvon muutoksista sekä kenellä on oikeus sen tuottoon. Normaali oletuksena on, että riski ja tuotto kuuluvat tosiasialliselle omistajalle. Olennaista tätä arvioitaessa on myös se, käytetäänkö omaisuutta velallisen tai sivullisen velan vakuutena. KKO on ratkaisussaan 2005:97 todennut, että omaisuuden ollessa sivullisen velan vakuutena, varsinkin kun se ei arvoltaan selvästi ylitä velan määrää, katsotaan sivullisella olevan todellinen oikeus omaisuuteen. Jos taas omaisuus olisi velallisen velan vakuutena, katsottaisiin sen viittaavan velallisen tosiasialliseen omistukseen. Myös velallisen oikeuden omaisuuden tuottoon, vaikka itse omaisuus ei olisikaan velallisen hallussa, katso-

taan viittaavan velallisen tosiasialliseen omistukseen. (Lindfors 2008, 384–386.) Yhtiön omistuksen osalta voidaan kirjanpidosta sekä tiliotteista tarkastella, kenelle esimerkiksi osingot tosiasiallisesti tulevat (Laitala 2011). Käytännön esimerkkeinä tuoton siirtämisestä velalliselle Kuosmanen (2011) mainitsee sivullisen ”lainaavan” omaisuusesineen velalliselle tai sivullisen maksavan käteisenä ”saamiaan” lainoja takaisin velalliselle. Näiden lainojen saantia ei tietenkään voida mitenkään todentaa.

Tärkeä merkitys on myös sillä, onko järjestely tarkoitettu väliaikaiseksi, ja onko velallisella mahdollisuus vapaasti päättää järjestelyn peruuttamisesta. Mahdollisuus järjestelyn peruuttamiseen viittaa siihen, ettei kyseessä ole normaali omistusoikeuden luovutus. Tosin poikkeuksia tässäkin on. Esimerkiksi kyse saattaa olla vakuusluovutuksesta, jossa on purkamisehto, eikä tätä ole syytä pitää keinotekoisena järjestelynä, sillä vakuuden saajalla on oma intressi järjestelyssä. (Lindfors 2008, 252.) Järjestelyn pysyvyydestä kertoo se, että velalliselle on jätetty optio-oikeus lunastaa omaisuusesine takaisin, mikäli sivullinen aikoo joskus luopua siitä tai sivullisella ei ole ollenkaan oikeutta luovuttaa esinettä. (Kuosmanen 2011.)

Mikään näistä indisioista yksinään ei riitä näytöksi keinotekoisesta järjestelystä, vaan olettaamaan tarvitaan useamman indision viittaaminen järjestelyn keinotekoisuuteen. Kyse on kokonaisharkinnasta, jossa yksittäisen tapauksen indisioita tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Jokaisen esineen kohdalla on erikseen arvioitava, voidaanko sen katsoa kuuluvan velalliselle ja voidaanko se täten ulosmitata velallisen velkoihin.

Kun ulosottomiehen on perusteltua olettaa järjestelyn olevan keinotekoinen, tehdään keinotekoisen järjestelyn sivuuttamispäätös. Sivuuttamispäätös on tehtävä ennen ulosmittausta tai viimeistään sen toimituksen yhteydessä. Sivuuttamispäätöksestä ei saa erikseen valittaa, vaan valituksen voi tehdä itse ulosmittauksesta sekä sivuuttamispäätöksestä yhdessä ulosmittauksen toimituksen jälkeen. Huomioitavaa kuitenkin on, että selvästikään keinotekoiselta näyttävää järjestelyä ei saa sivuuttaa, jos velkojat saavat riittävän suorituksen velallisen muusta omaisuudesta. (Koulu & Lindfors 2009, 241.)

KUVIO 1 Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisen vaiheet (Töyrylä 2010).

7.2 Esimerkkitapaus keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisesta

Taustaa

Tapauksen velallinen, rakennusalan elinkeinonharjoittaja A, on jo noin parin kymmenen vuoden ajan todettu varattomaksi. Viimeisen kuuden vuoden aikana häneltä on kertynyt yksi ainoa, noin 850 euron arvoinen suoritus, velkasaldonsa lyhentämiseksi, jota on noin 13 000 euroa. Ulosottoselvityksessä A on ilmoittanut, ettei hänellä ole ansiotuloja eikä hän omista mitään. A on ilmoittanut asuvansa avovaimonsa B:n omistamassa 143 m²:n kiinteistössä, joka on rakennettu parin yhteiselon aikana n. viisi vuotta sitten. Heidän lisäksi siellä asuvat B:n lapset sekä yksi lapsenlapsi. A ei ole pitänyt harjoittamastaan elinkeinotoiminnasta kirjanpitoa, mutta hankitun selvityksen, verotarkastuskertomuksen ja rahaliikenteen mukaan liiketoiminta on ollut laajaa ja jatkuvaa. Tämä kertoo A:n käytettävissä olevasta varallisuudesta, varattomuuden näennäisyydestä sekä ulosotto-perinnän välttelytarkoituksesta. Velallisen avovaimo B on myös itse ollut ulosottovelallisena, mutta hänen velkansa on maksettu pois käteissuorituksin edellisen vuoden aikana. Näitä B:n velan lyhennyksiä on käynyt maksamassa B:n lisäksi myös A. Kuten A:lla, ei B:lläkään ole tuloja, eikä kumpikaan heistä ole Kelan etuuksilla. Kiinteistön tontti on maksanut ostettaessa, vuonna

2004, 38.000 euroa, ja lisäksi tontilla on omakotitalo, josta pankin saatava on 142.000 euroa. Laina on B:n nimissä ja lainan lyhennyksen aikaan B:n tilille tulee n. 1.000 euron käteispano, jolla lainan lyhennys hoidetaan. B:llä on myös nimissään suhteellisen uusi BMW-merkkinen henkilöauto, jonka velkaa lyhennetään autoliikkeen kassaan käteismaksuilla. Selvitysten perusteella maksuja on käynyt suorittamassa niin A kuin B:kin. Lisäksi A käyttää liiketoiminnassaan kuorma-autoa, jonka leasingsopimus on tehty B:n nimiin. Kuorma-auto on A:n liiketoiminnan kannalta välttämätön. B on myös itse kertonut autojen olevan hänen nimissään, mutta A:n maksavan niitä. (Perintäryhmän pöytäkirjat 2009a, 2009b, 2010a, 2010b, 2010c.)

Ulosottomiehen ratkaisu

Ulosottomies (Kivistö 2010) on päätöksessään arvioinut järjestelyn keinotekoisuutta seuraavin perustein. Ensinnäkin sivullisen, eli B:n, todellisen oikeuden puolesta puhuvat ne seikat, että hänellä on lainhuuto kyseiseen kiinteistöön. B:lle on kertomansa mukaan jäänyt edellisestä kiinteistökaupasta käyttöön noin 80.000 euroa, josta hän on käyttänyt 38.000 tapauksessa tarkasteltavan kiinteistön maapohjan ostamiseen. Lisäksi kohdetta varten otettu 150.000 euron pankkilainat ovat hänen nimissään.

Päätöksen mukaan keinotekoisien järjestelyn puolesta sen sijaan puhuu se, että talon kustannusarvio on ollut 240.000–260.000 euroa, ja että B:llä on ollut alkupääomaa vain 80.000 euroa. Viimeisen viiden vuoden aikana jo pelkästään B:n nimissä olevan pankkilainan korot ovat ylittäneet B:n tulot, eikä B ei ole työskennellyt koko tänä tutkittuna aikana. Hänen tililleen tehdään käteispanoja lainanlyhennyksen aikoihin. Ulosottomies on pistokokein tarkastanut pankeista joitakin näiden käteispanojen kuitteja, ja osassa niistä on todettu olevan A:n allekirjoitus. B:n tilille on tullut myös joitakin A:n liiketoimintaan liittyviä panoja. Niiden kuuluminen A:n liiketoiminnalle kuuluviksi suorituksiksi on käynyt selvästi ilmi näiden panojen viestikentässä olevasta viestistä. B on lainahakemuksessaan ilmoittanut tuloikseen 4.000 euroa kuussa. Hänellä ei kuitenkaan tällaisia tuloja ole koskaan ollut, joten ilmoitettujen tulojen katsotaan tosiasiaassa olleen A:n tuloja. Kaikki tämä viittaa siihen, että A on suurimmaksi osin rahoittanut hanketta. A ja B ovat muutenkin käyttäneet vastaavan tapaista jär-

jestelyä henkilöauton suhteen, mikä viittaa järjestelmälliseen ja jatkuvaan ulosotto-perinnän kiertämiseen.

Rakennuslupahakemuksessa ovat sekä A:n että B:n nimet, ja A on merkitty hakemukseen yhteyshenkilöksi. Avopuolisot ovat rakentaneet talon yhdessä sekä hallinneet ja asuneet sitä yhdessä koko ajan. (Kivistö 2010.)

Tapauksen järjestelyn keinotekoisuutta arvioitaessa kiinnittyy huomio seuraaviin seikkoihin: mistä B:lle, lähes varattomalle henkilölle, tulee tilille käteispanoina tuansia euroja vuodessa selittämättöminä käteispanoina sekä miten hän olisi voinut elää, elättää monta lasta sekä sijoittaa 300.000 rakennushankkeeseen, jonka lainan vuosittaiset korot ovat reilusti enemmän kuin hänen kokonaistulonsa. Ulosottomies on hankkinut selvitystä rahoituksesta muun muassa tarkastamalla pankeista pistokokein käteispanokuitteja, joissa useissa on selvinnyt olevan A:n allekirjoitus, selvittämällä autoliikkeestä, kuka on käynyt suorittamassa käteislyhennykset, sekä tarkastanut A:n liiketoimintaan tilaamansa tavaran arvon tavarantoimittajalta. Sieltä on käynyt ilmi, että A on liiketoimintaansa varten ostanut tavaraa satojen tuhansien eurojen arvosta viime vuosina, mikä kertoo liiketoiminnan suuresta laajuudesta. Tapauksessa selvästi täyttyvät rahoituksen sekä hallinnan indisiot. Näiden selvitysten perusteella voidaan olettaa, että A on suurimmaksi osaksi rahoittanut kiinteistön rahoituksen sekä sittemmin sen ylläpidon. Ulosottomies on päättänyt pitämään järjestelyä keinotekoisena ja tehnyt asiassa keinotekoisien järjestelyn sivuuttamispäätöksen. Tämän seurauksena kiinteistöstä on ulosmitattu 1/2 A:n velkoihin.

Käräjäoikeuden ratkaisu asiaan

B teki asiasta ulosottovalituksen vedoten seuraaviin seikkoihin:

- Ulosottomies on laskenut väärin rakentamiskustannukset; kustannusarvio on ollut 240.000 euroa ja siinä on pysytty.
- Vaikka hän ei ole ollut töissä, on hänelle kertynyt tuloja.
- Rakennuslupahakemuksessa A:n nimi oli vain siksi, että heillä on seurustelusuhde.

- Hänen nimissään olevan BMW:n omistuksella tai sen järjestelyn aitoudella ei ole tässä asiassa mitään merkitystä.
- Hän on sijoittanut kiinteistöön aikaisemmasta kiinteistökaupasta jääneet varat, 80.000 euroa, ja on yksin loppurahoitukseen käytetystä pankkilainasta vastuussa.
- A on maksanut talossa asumisestaan korvausta hänelle.
- A:n tulot ovat olleet niin vähäisiä ja satunnaisia, ettei niiden varaan ole voinut laskea omakotitalon rakentamista. B:n mukaan ei ole ollut tarkoitus rakentaa yhteistä kotia.

(Ko:10/16764.)

Keski-Suomen Käräjäoikeus on ratkaisussaan 10/16764 päätnyt seuraavaan: Tapauksessa on riidatonta se, että B:lle on jäänyt aikaisemmasta kiinteistökaupasta runsaat 80.000 euroa, jonka hän on kertomansa mukaan käyttänyt kiinteistön hankintaan sekä tontille rakennettavan talon rakentamiseen. Käräjäoikeudella ei ole syytä pitää hänen kertomustaan epäuskottavana. Hän on siis saattanut todennäköiseksi, että tämän rahoitusosuuteen liittyvän omistusosan kohdalla ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan. Riidatonta on myös se, että velkavastuu on yksin B:llä. Käräjäoikeuden arvion perusteella B:llä ei ole velanottotilanteessa ollut merkittävää riskiä siitä, että joutuisi henkilökohtaisesti vastaamaan velasta, sillä oli selvästi todennäköistä, että kiinteistön arvo tulisi kattamaan velkavastuun. Tämän asiantilan perusteella ulosmittaus ei loukkaa B:n todellista oikeutta.

Kuten B on itsekkin kertonut, A ja B seurustelivat kiinteistön hankkimisen aikaan, ja ovat myös väestörekisterin tietojen mukaan asuneet yhdessä kiinteistöllä alusta alkaen aina ulosmittaushetkeen saakka. Autojen osalta omistaminen ja käyttö on B:n itsensäkin kertoman mukaan ollut niin, että B omistaa ja A käyttää ja maksaa autoja. Kaikki tämä vahvistaa käräjäoikeuden mukaan A:n ja B:n yhteistaloudessa asumisen, eikä todistelukertomuksia siitä, että A:n asuminen olisi ollut jotain muuta kuin avoliiton kaltaista yhteistaloudessa asumista, voida pitää uskottavina. B ei ole ollut töissä eikä hänellä juurikaan ole ollut tuloja toisin kun taas jo verotarkastuksella on osoitettu, A:lla katsotaan olleen liiketoimintaa ja sitä kautta tuloja tuona aikana. Käräjäoikeus toteaaakin ulosmittauksen loukkaavan B:n todellista oikeutta runsaan 80.000 euron

verran, mutta ei muilta osin. Käräjäoikeus muuttaa ulosottoviraston päätöstä siten, että A:n velkoihin ulosmitataan kiinteistöstä 1/2 osuuden asemasta 35/100. Täten myös käräjäoikeus päättyy pitämään järjestelyä keinotekoisena muilta kuin tuon 80.000 euron alkurahoituksen osalta. (Ko:10/16764) Tästä tapauksesta on verottaja valittanut Vaasan hovioikeuteen, katsoen että omistusosuuksien tulisi olla 50/50. Asian käsittely on vielä kesken.

7.3 Korkeimman oikeuden kannanottoja keinotekoisien järjestelyn sivuuttamisesta

Korkein oikeus pitää keinotekoisien järjestelyn sivuuttamisessa erityisen tärkeänä sitä, että asianosaisia kuullaan ennen turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanoa ja sivuuttamispäätöksen tekemistä. Korkeimman oikeuden päätöksessä 2003:135 oli kyse siitä, että A:han kohdistuvan turvaamistoimipäätöksen perusteella oli laitettu B:n omistamat asunto-osakkeet ja tila hukkaamiskieltoon ja myöhemmin ulosmitattu ilman, että B:tä olisi ensin kuultu asiasta. Tässä päätöksessä korkein oikeus kumoaa täytäntöönpanotoimet sillä perusteella, että A:ta olisi tullut kuulla jo ennen turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanoa ja ulosmittauksia, sillä kuulemisen ei voitu katsoa haittaavan täytäntöönpanoa. Myös ratkaisussaan 2002:63 korkein oikeus kumoaa ulosmittauksen, jossa on A:n velkoihin ulosmitattu B:n ja C:n omistamat asunto-osakeyhtiön osakkeet, keinotekoiseen järjestelyyn vedoten, kuulematta ensin omistajia. Kummassakin tapauksissa täytäntöönpanotoimet on kumottu vain kuulematta jättämisen perusteella, ilman, että korkein oikeus on edes ottanut kantaa väitteeseen järjestelyn keinotekoisuudesta. Tämä kertoo siitä, kuinka tärkeänä korkein oikeus pitää sivullisen kuulemistä silloin, kun on kyse hänen omistusoikeudestaan.

Korkein oikeus on päättänyt pitämään kesämökkikiinteistön luovutusta velalliselta hänen puolisolleen keinotekoisena järjestelynä sillä perusteella, että puoliso on suorittanut kauppahinnan ottamalla velalliselta kiinteistöön kohdistuvan lainan vastataksien. Koska kiinteistön arvo oli selvästi velkavastuuta suurempi, ei avopuolisolla katsottu olevan riksiä henkilökohtaiseen velkavastuuseen joutumisesta. Lisäksi järjeste-

lyn katsottiin pyrkivän ulosoton välttelyyn, sillä velallisella oli tuolloin suuret verovelat, ja kiinteistön kauppa tehtiin sinä päivänä, jolloin velallisen piti antaa ulosottoselvitys. Tapauksessa korkein oikeus katsoo, ettei kesämökkikiinteistön ulosmittaus loukkaa nimellisen omistajan, eli velallisen puolison, todellista oikeutta. (KKO:2005:97.)

Tapauksessa, jossa oli kyse ns. pöytälaatikkoyhtiön omistuksesta sekä yhtiön hankkimien asunto-osakkeiden ulosmittaamisesta A:n velkoihin, korkein oikeus arvioi yhtiön ostamien asunto-osakkeiden tosiasiallista omistajaa. Niin sanottu pöytälaatikkoyhtiö Y oli hankittu tapauksessa käsiteltävien asunto-osakkeiden hankintaa ja omistamista varten. Yhtiö on tyypillinen offshore-yhtiö, jossa yhtiö muodollisesti omistaa ja hallinnoi omaisuutta jonkun kolmannen käyttäjän lukuun. Täten yhtiö samaistetaan siihen, jonka lukuun yhtiö osakkeita hallitsee. B väittää omistavansa Y:n koko osakekannan, joka on merkitty yhdelle osakekirjalle. Tämä osakekirja on asetettu haltijalle, eikä osakkeenomistajista ole esitetty rekisteritietoja. Haltijalle osoitettu osakekirja mahdollistaa asiamiehen käytön. Korkein oikeus katsoo täten, ettei B:N pelkällä sen hetkiselä osakekirjan hallussapidolla ole ratkaisevaa näyttöarvoa Y:n omistussuhteita arvioitaessa. A on yhtiön puolesta hoitanut asunto-osakekaupan ostotarjouksen sekä käsirahasopimuksen ja sivullinen, B, on allekirjoittanut itse kauppakirjan. A on perheineen muuttanut asuntoon kaupan jälkeen. Hän on maksanut asumisestaan huoneistossa Y:lle huomattavan alhaista vuokraa, jonka suuruuden hän on itse päättänyt. Korkein oikeus on päätnyt pitämään järjestelyä keinotekoisena sen perusteella, että A on viimeisen viiden vuoden aikana käyttänyt huoneiston omistajalle kuuluva määräysvaltaa ja maksanut asumisestaan itse määrittelemäänsä, huomattavan alhaista vuokraa. Tämän lisäksi se katsoo, että todellinen edunsaaja järjestelyssä on ollut A, ja asunto-osakkeiden ostaminen yhtiön lukuun on tapahtunut vain omaisuuden pitämiseksi velkojen ulottumattomissa. Korkein oikeus puoltaa ulosottomiehen ratkaisua samaistaa Y velalliseen ja ulosmitata sen omistamat asunto-osakkeet A:n velkoihin. (KKO:2006:45.)

Korkein oikeus on päätöksessään (KKO:2004:52) antanut ennakkopäätöksen siitä, että silloin kuin mahdollista, tulisi ensisijaisesti suosia ulosottokaaren 4L 47 §:n mukaan fiktiivisen palkan määrittämistä keinotekoisen järjestelyn sivuuttamisen sijaan.

Tämä siksi, että fiktiivinen palkka katsotaan velalliselle kuuluvaksi omaisuudeksi, johon ulosmittaus on kohdistettava ennen sivullisen nimissä olevan omaisuuden ulosmittausta.

Korkeimman oikeuden päätöksessä 2005:97, jossa kiinteistö on ulosmitattu keinotekoisien järjestelyjen perusteella, tullaan siihen johtopäätökseen, että sivullisen todellista oikeutta on loukattu. Tapauksessa on kyse kiinteistöstä, jonka ulosottovelallinen, A, on myynyt aviopuolisolleen B:lle. Kauppa on tapahtunut kiinteistöön kohdistuvan velkavastuun siirtämisellä kokonaan B:lle. Kiinteistö on myös tämän pankkivelan panttina. Päätöksessään korkein oikeus toteaa, että koska henkilökohtainen velkavastuu on siirtynyt kokonaan B:lle, ja kauppa on toteutunut käyvistä arvoista, ei B:lle siirtynyttä velkavastuuta voida pitää näennäisenä, ja näin ollen kiinteistön ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan. A:n ajoittaisen oleskelun perheensä luona kyseisessä kiinteistössä ei katsota merkitsevän sitä, että kiinteistö olisi ollut A:n tosiasiallisessa hallinnassa. Sen ei myöskään voida katsoa merkitsevän sitä, että hän olisi käyttänyt omistajan määräysvaltaa siten, että B:n oikeusasema voitaisiin katsoa pelkästään näennäiseksi. Samassa tapauksessa esiintynyt auton ulosmittaus osoittaa, kuinka hankalaa on vedota keinotekoiseen järjestelyyn. B osti auton Saksasta ja toi sen Suomeen, ja hänet oli merkitty ajoneuvorekisteriin auton omistajaksi. Vaikka voitiin riidattomasti näyttää toteen, että A oli rahoittanut auton hankinnan, ei se merkinnyt sitä, että B:n omistusoikeus autoon olisi perustunut keinotekoiseen järjestelyyn, eikä autoa täten voitu ulosmitata A:n veloista.

Sama kaava toistuu useassa korkeimman oikeuden päätöksessä. Sivullisen todellista oikeutta ei voida loukata ulosmittauksella. Tästä pidetään oikeuskäytännössä tiukasti kiinni. Kiinteistöjen kohdalla riskinkannon osalta korkein oikeus pitää ratkaisevana sitä, mikä on kiinteistön arvo pankkilainan määrään nähden. Mikäli kiinteistön arvo ei ole selvästi suurempi kuin lainan määrä, katsotaan sivullisella olevan riski joutua henkilökohtaiseen velkavastuuseen, ja täten ulosmittauksen loukkaavan sivullisen todellista oikeutta, mutta mikäli kiinteistö on arvoltaan selvästi lainaa suurempi, ei sivullisen katsota kantavan rahoituksesta riskiä, ja järjestelyjen keinotekoisuusindisioita katsotaan tällöin herkemmin täyttyvän.

Korkeimman oikeuden kannan lähtökohtana on, että ulosottokaaren 4L 14 §:n säännöstä keinotekoisen järjestelyn sivuuttamisesta ei voida soveltaa silloin, kun sivullisen oikeus perustuu siviilioikeudellisesti pätevään saantoon. Korkein oikeus on ollut aika yhdenmukaisesti useammassa päätöksessään sitä mieltä, että ulosottokaaren säännöksen 4L 14 § soveltamiskynnys on melko korkea ja paljon suppeampi, mitä ulosottokäytännössä on sovellettu. Sivullisen omaisuutta voidaan ulosmitata vain, jos hänen omistuksensa on oikeasti vain muodollinen kulissi, jonka tarkoitus on velallisen omaisuuden suojaaminen velkojilta. Ulosmittauksella ei saa loukata sivullisen todellista oikeutta. Korkeimman oikeuden kanta on, kuten se on päätöksissään KKO 2005:97 ja KKO 2005:98 todennut, että sivullisen todellisessa omistuksessa olevaan omaisuuteen voidaan puuttua vain takaisinsaannin kautta sen edellytysten täyttyessä. Todennäköisyysnäyttö sivullisen oikeuden loukkaamisesta riittää ratkaisemaan täytäntöönpanoriidan sivullisen hyväksi. Lähtökohtana keinotekoiselle järjestelylle on, että velallinen voi hyödyntää omaisuutta, vaikka se nimellisesti kuuluukin sivulliselle. Velallisella säilyy siten tosiasiallinen määräysvalta omaisuuteen.

8 LOPUKSI

8.1 Pohdinta

Ulosoton välttely-yritykset ovat melko yleisiä, ja niihin on pystyttävä puuttumaan, jotta ulosotto pystyy säilyttämään uskottavuutensa. Ulosottokaari mahdollistaa perinnän välttelyyn puuttumisen varsin monipuolisin perintäkeinoin, joilla kaikilla on oma tarkoituksensa ja ensisijaisuusjärjestyksensä. Ulosottomiehen mahdollisuudet soveltaa ulosottokaaren pykälää ovat varsin laajat. Siksi onkin tärkeää, että ulosottomies toimii tehtävässään vastuullisesti ja puolueettomasti, siis lain edellyttämällä tavalla, huomioiden kaikkien osallisten oikeusturvan. Mitään tarkkaa rajanvetoa siitä, millä perustein voidaan määritellä valeoikeustoimi tai keinotekoinen järjestely, ei ole olemassa. Jokaista tapausta on tarkasteltava tilannekohtaisesti, kaikki seikat huomiioon ottaen. Tilanteissa, joissa ulosotossa joudutaan soveltamaan vaativamman pe-

rinnän keinoja, tarkastellaan velallisen toiminnan hyväksyttävyyttä ja tarkoitusta tilanteen kokonaisarviointin avulla. Tällöin velallisen taloudellisia järjestelyjä tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena. Näistä tässä työssä käsitellyistä perintäkeinoista havaittiin erityisesti fiktiivinen palkan määrittäminen tehokkaaksi ja myös oikeuskäytännössä menestyväksi perintäkeinoksi.

Ulosmittauksen pitävyys oikeuskäytännössä on usein todistelun varassa. Näyttöä väitteidensä tueksi saattaa olla vaikea saada, varsinkin silloin, kun yritetään määritellä osapuolten todellista tahtoa ja tarkoitusta. Ulosottomiehillä onkin käytössään varsin monipuoliset keinot ja laajat valtuudet saada tietoja niin velallisista, kuin tarpeen vaatiessa, sivullisistakin.

Ulosottoselvityksistä ja sivullisselvityksistä ulosottomies saa tärkeää tietoa selvittäessään velallisen varallisuutta. Velallisen ja sivullisen on totuudenmukaisesti ilmoitettava ulosottomiehen pyytämät tiedot velallisen taloudellisen aseman selvittämiseksi. Ulosottomiehellä on lisäksi oikeus saada nähtäväkseen ja kopioitavakseen salassapitosäännösten estämättä täytäntöönpanossa välttämättömät tiedot, asiakirjat ja aineistot. Sivullisselvityksillä on varsin merkittävä osuus tarkasteltaessa oikeustoimen todellista luonnetta. Mitä varhaisemmassa vaiheessa sivullisselvitys pystytään tekemään, sen parempi. Mielellään jo, ennen kuin velallinen epäilee mitään ulosmittausta. Tällöin sivulliselta saadaan luotettavampaa tietoa sekä mahdollisia syitä epäillä velallisen kertomuksen luotettavuutta. Ulosottomiehen tuleekin arvioida sitä, ovatko velallisen kertomus ja hänen esittämänsä asiakirjat uskottavia. Tarkastella tulee myös sitä, voidaanko luovuttajan ja luovutuksen saajan katsoa muodostavan yhtenäisen taloudellisen kokonaisuuden.

Oikeuskäytännössä pidetään tiukasti kiinni siitä, ettei sivullisen todellista oikeutta saada ulosmittauksella loukata. Mikäli sivullisen todellinen oikeus pystytään näyttämään toteen, on velkojien oikeutta pyrittävä hakemaan takaisinsaannin kautta sen edellytysten täytyessä.

8.2 Tutkimuksen toteutus

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut erittäin opettavainen ja haastava projekti. Tutkimusaineiston kerääminen ja analysointi on ollut aikaa vievää, mutta itse kirjoitustyö onkin sitten sujunut joutuisammin. Kaikki esimerkkeinä käytetyt tapaukset ovat oikeita, Keski-Suomen ulosottovirastossa käsiteltyjä tapauksia. Näistä tapauksista olen onnistunut löytämään hyvin tietoa erinäisten pöytäkirjojen sekä oikeuspäätösten muodossa. Tapauksien löytäminen ja niihin perehtyminen on ollut aikaa vievää, mutta samalla erittäin mielenkiintoista.

Korkeimman oikeuden päätöksien löytäminen kuhunkin osa-alueeseen liittyen ei ole ollut yksinkertaista, eikä kaikkiin osa-alueisiin löytynyt useampaa päätöstä, joita olisi voinut verrata keskenään periaatteella puolesta ja vastaan, mihin olen työssäni pyrkinyt. Ilmeisesti niihin liittyviin tapauksiin ei ole myönnetty valituslupia korkeimpaan oikeuteen. Tämä mielestäni kertoo kyseessä olevan perintäkeinon riidattomuudesta sekä sen käytön tehokkuudesta ulosotossa.

Opinnäytetyön tekemisen olen aloittanut viime syksynä suorittaessani työharjoittelua Keski-Suomen ulosottovirastossa. Aikataulullisesti työn tekeminen on aloitettu hyvissä ajoin aineiston keräämisellä ja rungon hahmottelulla. Aineiston kokoon saamiseen sekä tutkimuksen toteuttamistavan hahmottamiseen minulta meni runsaasti aikaa, ja itse kirjoitustyön kanssa tuli hieman kiire. Olisi ollut hyödyllistä, jos aika ja aineisto olisivat riittäneet oikeuskäytännön syvällisempään tarkasteluun ja analysointiin.

Tässä työssä asetetaan oikeudellisen analyysin validiteetti- ja tulkintakriteereiksi hovioikeuden sekä korkeimman oikeuden ratkaisut. Kihlakunnan ulosottomiehille tehty tarkentavat kyselyt on tehty sähköpostilla, jolloin on saatu tarkat, kirjalliset vastaukset, joihin ei juuri ole jäänyt tulkinnan varaa. Tämän työn asiasisällöllinen oikeellisuus on myös tarkastettu kihlakunnanvoudilla.

LÄHTEET

Ahonen, S. 4007/6160/09. 2010. Päätös palkan arvioinnista.

Ahonen, S. 5559/6160/11. 2011. Päätös palkan arvioinnista.

Erikoisperinnän kehittämistyöryhmä. 2006. Kehittämisyhmän muistio.

HE 275/1998. 1998. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta. Viitattu 6.4.2011. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1998>.

HO: 1098. 2008. Vaasan hovioikeuden päätös fiktiivisen palkan määrittämiseen liittyvään ulosottovalitukseen.

HO: 324. 2011. Vaasan hovioikeuden päätös fiktiivisen palkan määrittämiseen liittyvään ulosottovalitukseen.

Isosaari, J. 2008a. Pöytäkirja sivullisselvityksestä 5.2.2008. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.

Isosaari, J. 2008b. Pöytäkirja ulosottoselvityksestä 29.2.2008. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.

Julin, J. 4982/6160/10P. 2010. Päätös työpalkan rahamäärästä.

Kartio, L. 2001. Esineoikeuden perusteet. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki: Talentum.

Katajisto. 2010. Vaativa perintä. Moniste kihlakunnanulosottomiesten ulosottokursista syksyllä 2010.

Kivistö, J. 1495/6160/06P. 2006. Päätös työpalkan rahamäärästä.

Kivistö, J. 4434/6160/10P. 2010. Päätös keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisesta.

KKO:1982-II-45. 1982. Holhouslaki - Holhoojan ja holhotin väliset oikeustoimet - Konkurssi. Konkurssivelallisen oikeustoimia koskevat kanteet, jotka eivät nojautu KS 46 §:ssä tarkoitettuihin takaisinsääntöperusteisiin. Viitattu 24.2.2011. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1982>.

KKO: 1988:1. 1988. Lahja - Kiinteistön lahja - Oikeustoimi – Valeoikeustoimi. Oikeustoimen valeluontoisuus. Viitattu 24.2.2011. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/19978>.

KKO: 1997:161. 1997. Ulosottolaki - Ulosmittaus - Parempi oikeus ulosmitattuun omaisuuteen. Oikeustoimen valeluontoisuus. Viitattu 24.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1997>.

KKO: 2001:71. 2001. Ulosottolaki – Suojaisuus. Muutoksen haku suojaasuuteen. Viitattu 22.4.2011. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2001>.

KKO: 2001:138. 2001. Ulosottolaki - Parempi oikeus ulosmitattuun omaisuuteen. Käteisvarojen ulosmittaus sivullisen pankkitililtä. Viitattu 7.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2001>.

KKO: 2002:32. 2002. Ulosottolaki – Ulosmittaus. Käteisvarojen ulosmittaus hallinnan perusteella. Viitattu 7.4.2011. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2002>.

KKO: 2002:63. 2002. Ulosottolaki - Ulosmittaus - Asiaosaisen kuuleminen. Keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen. Viitattu 12.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2002>.

KKO: 2003:86. 2003. Ulosottolaki - Ulosmittaus - Sivullisen oikeus - Täytäntöönpanoriita. Ulosmittauksen ja noudatetun menettelyn oikeellisuus. Viitattu 7.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2003>.

KKO: 2003:135. 2003. Ulosottolaki – Ulosmittaus – Oikeudenkäyntimenettely - Asiaosaisen kuuleminen. Keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen. Viitattu 12.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2003>.

KKO: 2004:52. 2004. Ulosottolaki – Ulosmittaus. Keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen. Viitattu 12.4.2011. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2004>.

KKO: 2005:97. 2005. Ulosmittaus - Täytäntöönpanoriita - Keinotekoinen järjestely ulosotossa. Keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen. Viitattu 12.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2005>.

KKO: 2005:98. 2005. Ulosmittaus. Keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen. Viitattu 12.4.2011. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2005>.

KKO: 2006:45. 2006. Ulosottolaki – ulosmittaus. Keinotekoisien järjestelyn sivuuttamista koskeva ennakkopäätös. Viitattu 6.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2006>.

Ko: 08/2969. 2008. Keski-Suomen käräjäoikeus. Ulosottovallitus. Oikeustoimen valeluontoisuus.

Ko: U09/10056. 2009. Keski-Suomen käräjäoikeus. Ulosottovalitus. Ulosmittaus omistusoikeusolettaman perusteella.

Ko: 10/16764. 2010. Keski-Suomen käräjäoikeus. Ulosottovalitus. Keinotekoisien järjestelyn sivuuttaminen.

Ko: U11/184. 2010. Keski-Suomen käräjäoikeus. Ulosottovalitus. Päätös perimisestä maksukiellonsaajalta.

Koulu, R. & Lindfors, H. 2008. Tehokas ulosottomenettely. Helsinki: Edita.

Kumpulainen, S. 2011. Pöytäkirja ulosottoselvityksestä 14.4.2011. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.

Kuosmanen, A. 2011. Keinotekoisien järjestelyn indisiot. Sähköpostiviesti 15.4.2011. Vastaanottaja T. Heikkinen. Keskustelu erikoisperinnän kihlakunnanulosottomiehen kanssa keinotekoisesta järjestelystä, sen tunnistamista sekä sen sivuuttamisesta.

L 26.4.1991/758 Laki takaisinsaannista konkurssipesään. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 15.6.2007/705 Ulosottokaari. Säädös valtion säädöspankki Finlexin sivustolla. Viitattu 16.3.2011. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Laitala, N. 2011. Keinotekoisien järjestelyn indisiot. Sähköpostiviesti 12.4.2011. Vastaanottaja T. Heikkinen. Keskustelu erikoisperinnän kihlakunnanulosottomiehen kanssa keinotekoisesta järjestelystä, sen tunnistamista sekä sen sivuuttamisesta.

Lilja, J. 2007. Valeoikeustoimin velkojan ulottumattomiin saatetun omaisuuden takaisin saanti. Mater's Thesis. Helsingin yliopisto.

Lindfors, H. 2008. Sivullisen asema ulosotossa. Helsinki: Edita.

Linna, T. 2008. Ulosottokaaren pääkohdat. Helsinki: Talentum.

Linna, T. 2001. Ulosoton erikoisperintä. Teoksessa: Velka, vakuus ja prosessi. Helsinki: Kauppakaari, lakimiesliiton kustannus.

Linna, T. & Leppänen, T. 2007. Ulosmittaus ja myynti. Helsinki: Talentum.

Myllymäki, J. 2010. Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt ja velallisen rikokset. Pro gradu. Turun yliopisto.

Perintäryhmän Jak/1 kokous. 2009a. Pöytäkirja 5.5.2009. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.

Perintäryhmän Jak/1 kokous. 2009b. Pöytäkirja 8.9.2009. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.

Perintäryhmän Jak/1 kokous. 2010a. Pöytäkirja 7.9.2010. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.

- Perintäryhmän Jak/1 kokous. 2010b. Pöytäkirja 10.3.2010. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.
- Perintäryhmän Jak/1 kokous. 2010c. Pöytäkirja 29.11.2010. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.
- Sandelin, T. 2009. Pöytäkirja sivullisselvityksestä 13.3.2009. Keski-Suomen ulosottovirasto, Jyväskylän toimipaikka.
- Soininen, A. 2010. Valeoikeustoimi. Moniste tiedonhankinta ja prosessinhallinta ulosottomenettelyssä kurssista 13. – 15.12.2010.
- Töyrylä, H. 2010. Keinotekoisen järjestelyn sivuuttaminen. Moniste tiedonhankinta ja prosessinhallinta ulosottomenettelyssä kurssista 13. – 15.12.2010.
- Valtakunnanvoudinviraston päätös. 2011. Määräys erikoisperintäalueiden muodostamisesta.

LIITTEET

LIITE 1. Erikoisperinnän aluejako

Määräys

Oikeusministeriötä kuultuaan Valtakunnanvoudinvirasto määrittää ulosottoaaren 12 luvun 2 §:n nojalla ulosoton erikoisperintäasioiden tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi, että ulosotto-toimen erikoisperinnän aluejako on seuraava:

Etelä-Suomen erikoisperintäalue, keskuspaikkana Helsingin ulosottovirasto:

- Helsingin ulosottovirasto
- Itä- ja Keski-Uudenmaan ulosottovirasto
- Länsi-Uudenmaan ulosottovirasto
- Kymenlaakson ulosottovirasto
- Etelä-Karjalan ulosottovirasto

Länsi-Suomen erikoisperintäalue, keskuspaikkana Varsinais-Suomen ulosottoviraston Turun päätoimipaikka:

- Varsinais-Suomen ulosottovirasto
- Satakunnan ulosottovirasto
- Ahvenanmaan maakunnan maakunnanvoudinvirasto

Sisä-Suomen erikoisperintäalue, keskuspaikkana Pirkanmaan ulosottoviraston Tampereen päätoimipaikka:

- Pirkanmaan ulosottovirasto
- Keski-Suomen ulosottovirasto
- Kanta-Hämeen ulosottovirasto
- Päijät-Hämeen ulosottovirasto

Itä-Suomen erikoisperintäalue, keskuspaikkana Pohjois-Savon ulosottoviraston Kuopion päätoimipaikka:

- Pohjois-Savon ulosottovirasto
- Etelä-Savon ulosottovirasto
- Pohjois-Karjalan ulosottovirasto

Pohjanmaan erikoisperintäalue, keskuspaikkana Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan ulosottoviraston Vaasan päätoimipaikka:

- Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan ulosottovirasto
- Etelä-Pohjanmaan ulosottovirasto
- Raahen seudun ulosottovirasto

Pohjois-Suomen erikoisperintäalue, keskuspaikkana Oulun seudun ulosottoviraston Oulun päätoimipaikka:

- Oulun seudun ulosottovirasto
- Kainuun ulosottovirasto
- Länsi-Pohjan ulosottovirasto
- Lapin ulosottovirasto